UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED

Inštitút medzinárodných štúdií

Bakalárska práca

2018 **Ema Sabolová**

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNYCH VIED

Inštitút medzinárodných štúdií

Vplyvy talianskeho fašizmu na perónizmus v Argentíne

Bakalárska práca

Autor práce: Ema Sabolová

Študijný program: Medzinárodné teritoriálne štúdiá

Vedúci práce: PhDr. Martin Mejstřík

Rok obhajoby: 2018

Prehlásenie

1. Prehlasujem, že som predkladanú prácu spracovala samostatne a použila len uvedené pramene a literatúru.
2. Prehlasujem, že práca nebola využitá k získaniu iného titulu.
3. Súhlasím s tým, aby bola práca sprístupnená pre študijné a výskumné účely.

V Prahe dňa 9.5.2018 Ema Sabolová

Bibliografický záznam

Sabolová, Ema. *Vplyvy talianskeho fašizmu na perónizmus v Argentíne.* Praha, 2018. 48 s. Bakalárska práca (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálnych vied, Inštitút medzinárodných štúdií. Vedúci bakalárskej práce PhDr. Martin Mejstřík.

Rozsah práce: 89 352 znakov

Abstrakt

Bakalárska práca sa zaoberá vplyvmi talianskeho fašizmu na perónizmus v Argentíne. V prvom rade je venovaná pozornosť teoretickým konceptom, v snahe čo najpresnejšie vymedziť nejednoznačný pojem fašizmus. Práca sa zameriava na prehľad niekoľkých vedeckých prístupov a teórií k tomuto fenoménu, charakteristickým znakom a praktickému fungovaniu fašistického režimu v Taliansku v medzivojnovom období. Skúmaná je tiež problematika dezinterpretácie a nesprávneho používania tohto pojmu. Ďalej je venovaná pozornosť Argentíne medzi rokmi 1946-1955, teda obdobiu, Perónovho prezidentovania, ktoré je dodnes veľmi polemickou súčasťou argentínskej histórie. Práca sa snaží o analýzu fungovaniu perónizmu, jeho historického kontextu, a niektorých charakteristických znakov. Nasledovne sa práca zameriava na komparáciu dvoch režimov, Mussoliniho fašistického Talianska (1922-1943) a Perónovej Argentíny (1946-1955), na základe vopred vytýčených kritérií, ktorými sú: vodcovský princíp, vzťah režimov k demokracii, ekonomická politika a vzťah režimov k elitám. Pomocou týchto kritérií je analyzovaná a porovnávaná politická prax oboch politikov. Cieľom práce je na základe analýzy spoločných znakov a rozdielov potvrdiť alebo vyvrátiť tézu, že perónizmus bol fašistickým režimom.

Abstract

The bachelor thesis deals with the influences of Italian fascism on Peronism in Argentina. First of all, attention is paid to the theoretical concept, in an effort to define the ambiguous notion of fascism as precisely as possible. The work focuses on the overview of several scientific approaches and theories on this phenomenon, the characteristic features and the practical functioning of the fascist regime in Italy during the inter-war period. The problem of misinterpretation and misuse of this term is also examined. Further attention is paid to Argentina between 1946-1955, the period of Peron's presidency, which is still a very polemical part of Argentinean history. The thesis tries to analyze the functioning of Peronism, its historical context, and some characteristic features. In the following, the thesis focuses on the comparison of the two regimes, Mussolini's fascist Italy (1922-1943) and Perón´s Argentina (1946-1955), on the basis of predetermined criteria such as: the leadership, the relationship of regimes to democracy, economic policy and the relation of regimes to elites. These criteria analyze and compare the political practice of both politicians.

The aim of the thesis, based on the analysis of common features and differences, is to confirm or refute the thesis that Peronism was a fascist regime.

Kľúčové slova

Fašizmus, perónizmus, Taliansko, Argentína, Mussolini, Perón.

Keywords

Fascism, Peronism, Italy, Argentina, Mussolini, Perón.

Title/názov práce

The Influence of Italian Fascism on Peronism in Argentina

Poďakovanie

Na tomto mieste by som sa rada poďakovala PhDr. Martinovi Mejstříkovi za odborné rady a pomoc pri spracovaní tejto bakalárskej práce. Tiež sa chcem poďakovať svojej rodine za ich neutíchajúcu podporu.

TEZE BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno:
Ema Sabolová

E-mail:
sabolova.ema@gmail.com

Studijní obor:
Mezinárodní teritoriálni studia

Semestr a školní rok zahájení práce:
letný 2016/2017

Semestr a školní rok ukončení práce:
letný 2017/2018

Vedoucí bakalářského semináře:
doc. PhDr. Michal Kubát, Ph.D.

Vedoucí práce:
PhDr. Martin Mejstřík

Název práce:
Vplyvy talianskeho fašizmu na peronizmu v Argentíne

Charakteristika tématu práce (max. 10 řádek):
Práca sa zaoberá vplyvmi talianskeho fašizmu na peronizmus v Argentíne. Fašizmus je veľmi komplikovaným pojmom, vo vedeckej oblasti neexistuje všeobecný konsenzus o definícii tohoto fenoménu, takmer každý autor definuje fašizmus iným spôsobom.
Rovnako v prípade Juana Dominga Peróna a jeho režimu, peronizmu existuje veľká polemika. Kým niektorí akademici ho považujú za demokratického politika, iní ho obviňujú z toho, že peronizmus bol fašistickým režimom.

Zdůvodnění úprav a změn tématu od zadání projektu do odevzdání práce (max. 10 řádek):
Počas písania práce som robila len drobné zmeny. Najvýraznejšie zmeny spočívali v zmene štruktúry práce a jasnejšej definícii obsahu jednotlivých kapitol. Ďalšou zmenou bolo, že som sa svoje skúmanie rozhodla zamerať na Perónov režim - peronizmus, nie jeho osobu.

Struktura práce (hlavní kapitoly obsahu):
I. Úvod
II. Definícia fašizmu
- Vedecké prístupy
- Znaky fašizmu
III. Peronizmus
IV. Analytická časť
- Skúmané kritéria
- Súhrnné porovnanie
V. Záver

Prameny a literatura (výběrová bibliografie, max. 30 hlavních titulů):
- Bankowicz, Marek. 2002. Demokraté a diktátoři: [političtí vůdci současného světa]. Praha: Eurolex Bohemia.
- Blankstein, George. 1953. Perón´s Argentina. Chicago: Chicago University Press.
- Dvořáková, Vladimíra, Radek Buben a Jan Němec. 2012. ¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe. Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Kapras, Jan. 1939. Fašismus. Praha: L. Mazáč.
- Katuninec, Milan. 2010. Fašizmus, národný socializmus a komunizmus: k ideovým zdrojom,

praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu. Bratislava: Veda.
- Mende, Raúl A. 1951. El Justicialismo: doctrina y realidad peronista. Buenos Aires: Guillermo Kraft.
- Nolte, Ernst. 1966. Three faces of fascism: Action française - italian fascism - national socialism. New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Gentile, Emilio. 1990. „Fascism as Political Religion.“ Journal of Contemporary History 25(2/3): 229 – 251.
- Painter Jr., Borden W. 1990. „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism.“ The American Historical Review 95(2): 391 – 405.
- Visser, Romke. 1992. „Fascist Doctrine and the Cult of the Romanita.“ Journal of Contemporary History 27(1): 5 – 22.

Podpis studenta a datum

Schváleno	**Datum**	**Podpis**
Vedoucí práce		
Vedoucí bakalářského semináře		
Garant oboru		

Obsah

Úvod 2

1 Fašizmus a jeho definícia 4

1.1 Vedecké prístupy k skúmaniu fašizmu 4

1.2 Mussoliniho fašistická doktrína 8

1.3 Znaky fašizmu 9

1.3.1 Anti-racionalizmus 10

1.3.2 Boj 10

1.3.3 Vodca 12

1.3.4 Socializmus 14

1.3.5 Korporativizmus a syndikalizmus 15

1.4 Fašistická propaganda 17

1.5 Zneužívanie pojmu fašizmus 23

2 Perónizmus 26

3 Komparácia talianskeho fašizmu a perónizmu 31

3.1 Skúmané kritéria 31

3.1.1 Ekonomika 32

3.1.2 Vodca 33

3.1.3 Demokracia 36

3.1.4 Elity 38

3.2 Súhrnné porovnanie 39

Záver 42

Summary 44

Použitá literatura 45

Úvod

Pojem fašizmus je pojmom ťažko definovateľným. V akademickej obci je už niekoľko desaťročí prítomná a stále aktuálna debata o definícii fašizmu, no bez všeobecnej zhody. Každý autor si tento fenomén interpretuje iným spôsobom, ale takmer všetci sa však zhodujú na tom, že „kolískou" fašizmu bolo práve Mussoliniho Taliansko (1922-1943). Podobná dišputa sa týka aj perónizmu, ten je mnohými kritikmi označovaný za argentínsky fašistický režim. Juan Domingo Perón, zakladateľ perónizmu, je jedným z najpolemickejších politikov dvadsiateho storočia, kým niektorí ho považujú za uznávaného argentínskeho prezidenta, jeho kritici ho označujú za fašistického diktátora.

Z tohto dôvodu bude cieľom mojej práce potvrdiť alebo vyvrátiť tézu o tom, že perónizmus je fašistickým režimom, ktorý bol inšpirovaný talianskym modelom. Juan Domingo Perón sa stal argentínskym prezidentom hneď trikrát, prvýkrát v roku 1946, neskôr v roku 1952 a tretíkrát v roku 1973. Vo svojej práci budem venovať pozornosť len obdobiu tzv. prvého perónizmu, teda obdobiu od 1946-1955.

Práca bude rozčlenená do troch hlavných kapitol. Prvá kapitola bude pojednávať o teoretickom rámci pojmu fašizmus. Budem sa v nej venovať kompilácii prístupov akademikov k skúmaniu tohto fenoménu. Zameriam sa na charakteristické znaky fašizmu a na politickú prax v Taliansku počas Mussoliniho vlády (1922-1943). Budem sa venovať fašistickej propagande a tiež dezinterpretácii tohto pojmu. V druhej kapitole sa zameriam na perónizmus. V tejto časti práce zasadím perónizmus do historického kontextu, budem sledovať okolnosti jeho vzniku a tiež okolnosti, ktoré napomohli Perónovi dostať sa do prezidentského kresla. V neposlednom rade opíšem fungovanie jeho režimu. Tretia, analytická časť bude venovaná komparácii dvoch režimov, fašistického Talianska a perónistickej Argentíny. Na základe niekoľkých, vopred určených kritérií budem porovnávať politickú prax oboch politikov a snažiť sa nájsť zásadné podobnosti, či rozdiely, ktoré by prispeli k lepšiemu porozumeniu danej problematiky a tiež odpovedali na moje výskumné otázky. Výsledkom práce bude analýza, ktorej zistenia zasadím do prehľadnej tabuľky. Tabuľka by mala stručne definovať charakteristické znaky oboch režimov, aby bolo možné jednoznačne rozoznať spoločné znaky alebo rozdiely.

Pre potreby výskumu budem pracovať s vedeckými publikáciami viacerých autorov, ktorí sa venovali problematike fašizmu ako napríklad Paxton, Payne, Gentile, Nolte, či iní. Okrem sekundárnej literatúry však preskúmam aj primárnu, napríklad Mussoliniho doktrínu fašizmu (1933). Veľmi dôležitou publikáciou, s ktorou budem pracovať je kniha Jana

Kaprasa s názvom *Fašismus*. Ide o dobovú publikáciu z roku 1939, ktorá je špecificky zameraná na fungovanie talianskeho fašizmu.

V druhej časti práce bude venovaná pozornosť fungovaniu perónizmu. Na tento účel budem využívať publikácie niekoľkých latinskoamerických autorov, ako napríklad Felix Luna, Nelson Martínez a podobne, ktoré sú zamerané na históriu Argentíny, či život Juana Dominga Peróna. Pre väčšiu objektivitu práce však budem aj v tejto kapitole skúmať prístupy nelatinskoamerických autorov. Veľmi dôležitým zdrojom sú v tomto prípade dobové pramene, ako napríklad Perónistická doktrína (1947), či verejné vystúpenia Juana Dominga Peróna a jeho manželky.

V tretej, analytickej časti budem tiež pracovať s predchádzajúcimi dielami Z metodologického hľadiska budem pri písaní svojej práce využívať kvalitatívnu analýzu zdrojov. Pre účely komparácie oboch režimov som sa rozhodla bližšie spracovať kritériá uvedené v knihe Marca Tarchiho, *Italia populista. Dal qualunquismo a Beppe Grillo*. Z týchto kritérií si pravdepodobne vyberiem len tie, ktoré budú najlepšie slúžiť účelom výskumu. Na základe vybraných kritérií nasledovne porovnám oba režimy.

Bakalárska práca by sa nemala výraznou mierou odkláňať od pôvodných téz stanovených, ešte pred začiatkom výskumu. Budem sa však snažiť zamerať sa primárne na inštitucionálnu stránku režimov a politickú prax. V závere práce sa budem snažiť odpovedať na nasledujúce otázky. Bol perónizmus (1946-1955) fašistickým režimom? Do akej miery sa Juan Domingo Perón nechal inšpirovať Mussoliniho politickou praxou?

1 Fašizmus a jeho definícia

1.1 Vedecké prístupy k skúmaniu fašizmu

Hoci fašizmus je veľmi používaným pojmom, vo všeobecnosti neexistuje jeho presná definícia. Každý autor vníma tento fenomén inak, preto dochádza k mnohým kontroverziám pri jeho skúmaní. Niektorí autori sa prikláňajú k názoru, že fašizmus je výlučne fenoménom medzivojnového obdobia a po roku 1945 síce nezanikol, ale stratil svoj pôvodný význam a ako svetový historický prejav bol mŕtvy.[1] Medzi vedcov, ktorí sa prikláňajú k tejto teórii patrí aj nemecký filozof a historik Ernst Nolte, ktorý výskumu fašizmu venoval niekoľko diel. Nolte sa domnieva, že nástup fašizmu bol zapríčinený krízou liberálneho systému, tá nastala v dôsledku rýchleho rozšírenia všeobecného volebného práva, ktoré bolo príčinou priameho vstupu širokých más do politického diania.

Nolte prišiel s teóriou tzv. „fašistického minima“ išlo o teóriu, ktorá bola založená na tom, že základom fašistických režimov sú tri negatívne a dva organizačné znaky. Medzi negatívne znaky patril antimarxizmus, antiliberalizmus a antikonzervatizmus a medzi organizačné znaky vodcovský princíp a stranícka armáda, ktoré boli typické pre fašistické režimy v období medzi dvoma svetovými vojnami. Podľa Nolteho vznikol fašizmus na základe všeobecne rozšíreného strachu zo šírenia komunizmus smerom do strednej a západnej Európy.[2]

Medzi charakteristické znaky fašizmu patrili podľa Nolteho „vodcovský princíp, vôľa k novému svetu, láska k násiliu, pátos mladosti, povedomie elity, masové pôsobenie, revolučný zápas, úcta k tradícii, antisemitizmus“[3]. S ohľadom na tieto charakteristiky vytvoril stupne fašizmu na základe intenzity prejavu osobitných znakov.[4]

Ernst Nolte prišiel so zaujímavou typológiou fašistických režimov, vytvoril škálu, podľa ktorej rozdelil režimy na niekoľko typov. Na začiatok škály zaradil konzervatívne „pro-fašistické“ režimy, medzi ktoré patrilo napríklad Portugalsko počas vlády Antonia de Oliveira Salazara. Za ním nasledovali tzv. „ranné fašizmy“, vhodným príkladom bolo francistické Španielsko. Ako mnoho iných autorov, aj Nolte považoval Mussoliniho Taliansko za prototyp fašistického režimu, preto ho vo svojej škále charakterizoval ako

[1] Milan Katuninec, *Fašizmus, národný socializmus a komunizmus: k ideovým zdrojom, praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu* (Bratislava: Veda, 2010), 72.
[2] Ernst Nolte, *Fašizmus ve své epoše* (Praha: Argo, 1998), 27-39.
[3] Ibid., 37.
[4] Milan Katuninec, *Fašizmus, národný socializmus a komunizmus: k ideovým zdrojom, praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu* (Bratislava: Veda, 2010), 71-72.

„normálny fašizmus“. Na koniec škály umiestnil „radikálny fašizmus“, režim zosobnený v Nemecku medzi rokmi 1933 až 1945 Adolfom Hitlerom.[5]

Renzo De Felice bol jedným z popredných vedcov, ktorí sa zaoberali skúmaním fašizmu a osobnosťou Benita Mussoliniho, je považovaný za kľúčovú a kontroverznú osobnosť.[6] De Felice vnímal fašizmus ako revolučné hnutie, ktorého cieľom bolo včleniť masy do národného a štátneho života. Zobrazoval ho ako moderné a progresívne, dopredu sa pozerajúce úsilie, ktorého cieľom bolo vytvoriť nový typ ľudskej bytosti.[7] De Feliceho chápanie fašizmu bolo založené na dvoch základných premisách, rozlišoval medzi fašizmom ako pôvodným hnutím a fašizmom ako režimom. Podľa De Feliceho tieto dva koncepty nemali nič spoločné. Fašizmus ako hnutie zosobňoval ideál, v tomto svetle išlo o pozitívne vlastnosti fašizmu ako vitalita, či jeho revolučnosť. Naopak fašizmus ako režim bol reprezentovaný stranou, ktorá sa dopustila chýb, z ktorých bol fašizmus obviňovaný. Išlo o výsledok Mussoliniho politiky, ktorej snahou bolo zmeniť fašizmus na kult osobnej moci.[8] Aj napriek tomu, že sa režim usiloval o potlačovanie hnutia, ale nikdy sa mu ho nepodarilo eliminovať.

Vďaka De Feliceho dielam sa v Taliansku otvorila politická debata o mieste fašizmu a antifašizmu v talianskej spoločnosti.[9] Medzi najznámejšie diela patrí jeho mnohozväzková biografia Benita Mussoliniho. Išlo o rozsiahle dielo v celkovom objeme päť zväzkov. Viac ako historický význam, malo jeho dielo politický charakter. Kvôli jeho záujmu o fašizmus sa stal v Taliansku verejne známou osobnosťou. Mnoho autorov sa domnieva, že k prijatiu jeho teórie prispel do veľkej miery hlavne De Feliceho status známeho a váženého historika. Kritici mu vyčítali prílišnú fascináciu objektom jeho výskumu, Mussolinim.[10] Zároveň ho obviňovali z toho, že nebral do úvahy pramene, ktoré nevyhovovali jeho uhlu pohľadu.[11]

Jednou z jeho hlavných premís bolo odmietanie tzv. generického fašizmu. Mienil, že

---

[5] Ernst Nolte, *Three faces of fascism: Action française – italian fascism – national socialism* (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1966), 459-462.
[6] Borden W. Painter, Jr., „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism“, in *The American Historical Review* 95(2) (1990): 391.
7 Manuela Consonni, „A war of memories. De Felice and his Intervista sul Fascismo“, *Journal of Modern Jewish Studies* 5(1) (2006): 43.
8 Ibid. 44-46.
9 Borden W. Painter, Jr., „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism“, in *The American Historical Review* 95(2) (1990): 401.
[10] Ibid. 394.
[11] Jedným z týchto prípadov bola napríklad biografia Mussoliniho. Jeho kritici ho obviňovali z neobjektívnosti voči Mussoliniho osobe, podľa nich totiž zveličil jeho intelektuálne schopnosti.

taliansky fašizmus a nemecký nacizmus mali viac odlišností ako spoločných znakov.[12] Fašizmus bol podľa jeho názoru, na rozdiel od nacizmu, moderný a progresívny. Aj totalitné prvky, ktoré fašizmus implementuje sa líšia do tých, ktoré si prisvojil nacizmus.

Najznámejším z jeho diel bolo *Intervista sul fascismo* vedená Michaelom Ledeenom, v ktorej okrem iného reagoval na kritikov svojich predošlých diel a predostrel aj svoj prístup k histórii. Ďalšou podstatnou témou, ktorú De Felice v tomto diele otvoril bola diskusia o antifašizme. Bola závažným zlomom v boji o kontrolu národnej minulosti prostredníctvom jeho pamäti.[13] De Felice sa pokúsil o prehodnotenie antifašistického prístupu, ktorý v tom období dominoval v talianskej spoločnosti od druhej svetovej vojny, a ktorý bol (až na výnimku neofašistickej strany) prijatý všetkými politickými stranami a stal sa prostriedkom, ktorým sa legitimovala Talianska republika.[14]

Talianska spoločnosť a médiá veľmi rýchlo prijali De Feliceho rozhovor za svoj. V Taliansku už predtým existovala snaha bagatelizovať zločiny, ktorých sa fašizmus dopustil. Vydaním *Intervista* sa tieto tendencie ešte posilnili.[15] Medzi nimi aj mýtus o tom, že protižidovské a rasistické zákony implementované v roku 1938 boli prevzaté z nacistického Nemecka a taliansky ľud ich odmietal, preto teda Taliani nenesú zodpovednosť za deportácie židov a ich vyhladzovanie v koncentračných táboroch.

De Felice časovo ohraničil trvanie fašizmu do roku 1943, obdobie nemeckej okupácie a Sociálnu republiku Saló nepovažoval za súčasť histórie fašizmu.[16] Svojim dielom sa zaslúžil o zmiernenie spoločenského napätia v tejto oblasti, istým spôsobom zabezpečil zmierenie s fašizmom. Kritici však namietali, že sa v jeho diele objavilo mnoho stereotypov, ktoré neboli úplne pravdivé.[17] Napriek polemike, ktorú rozhovor spôsobil išlo o dôležitý zlom, ktorý ovplyvnil talianske politické a kultúrne prostredie 80.-tych rokov minulého storočia.[18] V roku 1988 sa Renzo De Felice pokúšal o ukončenie zavedeného antifašizmu a politické a akademické prostredie v tom období mu bolo jeho myšlienkam naklonené.[19]

12 Borden W. Painter, Jr., „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism", in *The American Historical Review* 95(2) (1990): 395.
13 Manuela Consonni, „A war of memories. De Felice and his Intervista sul Fascismo", *Journal of Modern Jewish Studies* 5(1) (2006): 47-51.
14 Borden W. Painter, Jr., „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism", in *The American Historical Review* 95(2) (1990): 399.
15 Ibid. 401-402.
16 Manuela Consonni, „A war of memories. De Felice and his Intervista sul Fascismo", *Journal of Modern Jewish Studies* 5(1) (2006): 46.
17 Ibid. 50.
18 Ibid. 52.
19 Borden W. Painter, Jr., „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism", in *The American Historical Review* 95(2) (1990): 401-402.

Emilio Gentile, ďalší historik, ktorý sa špecializoval prevažne na výskum talianskeho fašizmu, je považovaný za jedného z nasledovateľov De Feliceho, ich záujem sa však neskôr rozdelil, kým De Felice sa zaoberal biografiou duceho, Gentile sa orientoval na kultúrne prostredie v Taliansku. Samotný De Felice označil Gentileho za jedného z najvýznamnejších historikov vo výskume interpretácie fašizmu od 60.-tych rokov 20. storočia.[20]

Gentile vnímal fašizmus ako antiliberálnu, anti-marxistickú „revolúciu sprava", ktorej základom je stredná vrstva a má za cieľ vytvoriť novú civilizáciu.[21] Fašizmus bol podľa neho typickým javom modernity, dokázal transformovať nacionalizmus na civilné náboženstvo. Cieľom fašizmu bola sakralizácia politiky a na tento účel využíval rozličné symboly ako napríklad pripomínanie si mučeníkov, *saluto romano*, vlk, ktorý založil Rím. Gentile označil fašizmus za civilné náboženstvo podľa štyroch znakov, medzi ktoré patrili: viera, mýtus, rituál a prijímanie.

Nesúhlasí s názorom, že fašizmus a komunizmus sú ideologicky rovnaké, naopak fašizmus mal bližšie k liberalizmu ako ku komunizmu. Na rozdiel od komunizmu nepokúšal sa o zničenie kapitalizmu. Ďalší rozdiel medzi fašizmom a komunizmom je ten, že žiaden fašizmus sa nepresadil bez podpory tradičných elít, tieto staré vládnuce vrstvy boli tiež integrované do nového systému vládnutia.

Fašistické režimy nikdy nezasiahli do ekonomickej štruktúry spoločnosti. Ich cieľom bolo vybudovať nový režim a zničiť starý liberálny systém, ktorý bol založený na ústavných slobodách, demokratických parlamentoch a deľbe moci. Niektorí autori limitujú fašizmus len na anti-komunizmus, Gentile síce uznáva, že anti-komunizmus je podstatnou črtou fašizmu, bez ktorej by nemohol existovať, no jeho význam je hlbší. Veľký dôraz je kladený na imperializmus, militarizmus, iracionalitu, vojnu a odmietanie pacifizmu. Aj napriek tomu, že násilie je dôležitým znakom fašizmu, Gentile ho neidentifikuje ako jeho základnú črtu.

Podľa ďalšieho známeho teoretika fašizmu, Noëla O´Sullivana je fašizmus snahou o prepojenie nacionalizmu a socializmu do jedného myšlienkového prúdu. Vo svojej knihe *Fašizmus* mieni, že mnoho vedcov sa dopúšťa omylu pri radení marxizmu k ľavici a fašizmu k extrémnej pravici, pretože pri tomto členení opomínajú socialistické znaky fašizmu, ktoré sú jedným z jeho základných znakov. Autor tvrdí, že fašistická ideológia sa takémuto čierno-

[20] Enzo Traverso, „Interpreting Fascism: Mosse, Sternhell and Gentile in Comparative Perspective", *Constellations* 15(3) (2008): 303 – 304.
[21] Ibid. 308-310.

bielemu deleniu na ľavicu a pravicu vymyká a presahuje ho.[22]

O´Soullivan charakterizuje fašizmus ako ideológiu, ktorá radikálne odmieta politické tradície prichádzajúce zo Západu. Medzi jeho hlavné znaky patrí permanentná revolúcia, teatrálna forma uctievania štátu a kult vodcovstva. Fašizmus na rozdiel od iných ideológií uprednostňuje „aktivistický politický štýl", politiku činov. Hlása, že dobrý život je len ten, ktorý je založený na totálnej oddanosti voči štátu a sebaobetovaniu. Prvoradá je oddanosť voči vodcovi, ktorého slobodné a ľubovoľné rozhodnutia rozhodujú o osude národa.[23]

V knihe *The Civic Foundation of Fascism in Europe* prišiel autor Dylan Riley s typológiou prístupov skúmania fašizmu. Autorov zaoberajúcich sa fašizmom rozdelil do troch skupín. Do prvej kategórie podľa Rileyho patria autori, ktorí vzťahujú fašizmus len na režimy v Taliansku a v Nemecku v medzivojnovom období, ostatné režimy sú označované za autoritárske, či totalitné. Druhá skupina autorov naopak pracuje s veľmi širokou definíciou pojmu fašizmu. Podľa tohto prístupu je možné za fašistické označiť všetky kapitalistické autoritatívne režimy. Tretí prístup v skúmaní fašizmu spočíva v snahe o vytvorenie typológie niekoľkých druhov autoritatívnych režimov.[24]

Podľa Rileyho je možné fašizmus najlepšie definovať ako autoritatívnu demokraciu. Ako tvrdí, fašisti odstránili základné prvky demokracie ako parlament, voľby, či práva občanov, no vytvorili moderný štát, schopný reprezentovať národ. Fašizmus vidí ako zvláštnu kombináciu demokratickej legitimity a autoritatívnych prostriedkov. Tvrdí, že fašizmus nebol nikdy vyslovene pravicový alebo ľavicový, ale reprezentoval odmietanie politiky ako takej.[25]

1.2 Mussoliniho fašistická doktrína

V snahe čo najlepšie obsiahnuť pojem fašizmus je potrebné zaoberať sa aj myšlienkami Benita Mussoliniho, ktorý je považovaný za jedného zo zakladateľov fašizmu. Svoje myšlienky o fašizme publikoval v roku 1932 vo svojej eseji *Politická a sociálna doktrína fašizmu*[26]. Mussolini tvrdil, že socializmus sa po prvej svetovej vojne stal „mŕtvou doktrínou", ktorú bolo potrebné nahradiť omnoho dynamickejšou ideológiou, fašizmom,

[22] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002), 20-23.
[23] Ibid. 38.
[24] Dylan J. Riley, *The civic foundations of fascism in Europe: Italy, Spain, and Romania, 1870-1945* (Baltimore: Johns Hopkins University Press, 2010), 3.
[25] Ibid. 3-6.
[26] „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932)", World Future Fund, stiahnuté 24.1.2018, http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .

ktorý sa zrodil z potreby akcie, bol teda praktickou a nie len teoretickou ideológiou. Vo svojom texte si Mussolini robil nárok na vládu národa, tvrdil, že ak je cesta k moci voľná je potrebné sa jej chopiť. Písal o nástupníckom nároku, ktorý podľa neho má fašizmus, ten musí byť pripravený na prevzatie moci, ktorej sa musí chopiť v prípade pádu vlády.

Fašizmus ostro odmietal retrográdnosť, myšlienky liberalizmu, demokracie, či socializmu. Tiež sa rázne ohradil proti ideám pacifizmu. Risk a boj sú podľa neho prostriedkom pre pokrok a vytvárajú budúcnosť národa. Zároveň odmieta, že by sa fašizmus odmietaním týchto doktrín pokúšal o návrat do minulosti. Jednou z myšlienok demokracie, ktorú fašisti odmietajú je vláda väčšiny. Mussolini spochybňuje nárok väčšiny na vládu, odmieta myšlienku, že väčšina môže ovplyvňovať celospoločenské dianie len na základe kvantity. Mussolini tiež nesúhlasí s marxistickou doktrínou a jej materialistickou koncepciou histórie, odmieta myšlienku triedneho boja, ktorý môže meniť spoločnosť. Fašizmus odcudzuje materializmus a akékoľvek ekonomické pohnútky. Podľa duceho je plnohodnotný len ten život, ktorý je prežitý pre iných. Fašizmus je radikálne proti myšlienke, že šťastie človeka spočíva v blahobyte. Mussolini píše, že takýto postoj degraduje ľudí na úroveň zvierat, ktoré sa starajú len o uspokojenie svojich fyzických potrieb. Fašizmus je ideológiou, ktorá verí v svätosť a hrdinstvo, nie v ekonomické motívy.

Mussolini označoval 20. storočie mnohými prívlastkami. V prvom rade to bolo storočím fašizmu, domnieval sa, že fašizmus je najvhodnejšou doktrínou pre prezentovanie nálad a túžob spoločnosti. Dvadsiate storočie malo byť aj storočím štátu a kolektivizmu. Štát bol podľa Mussoliniho slov garantom bezpečnosti a šíriteľom vôle ľudu, šlo o organizmus, ktorý mal vôľu a osobnosť a bol podporovaný miliónmi jedincov, ktorí uznávali jeho autoritu.

Mussolini vysvetlil dlhodobú absenciu doktríny náročnosťou obdobia, ktoré prechádzalo pochodu na Rím (1922), a ktoré si vyžadovalo podniknutie ráznych krokov. Doktrína fašistov sa však po nástupe k moci vykresala sama, vznikla postupne z neusporiadaných výrazov, očakávaní a túžob.

1.3 Znaky fašizmu

Andrew Heywood označil za najdôležitejšie znaky fašizmu anti-racionalizmus, boj, vodcovstvo a elitárstvo, socializmus a ultranacionalizmus.[27] Ako už však bolo v predchádzajúcej časti práce preukázané, každý autor definuje fašizmus inak. Na niektorých

[27] Andrew Heywood, *Political ideologies: an introduction* (Basingstoke: Palgrave, 2003), 217.

znakoch fašizmu sa však väčšina autorov zhoduje. V nasledujúcej časti práce sa budem venovať týmto znakom detailnejšie.

1.3.1 Anti-racionalizmus

Fašisti sa zvyknú odvolávať na myšlienky nemeckého filozofa Friedricha Nietzscheho, ktorý patril medzi mysliteľov, ktorí koncom 19. storočia spochybnili racionálne idey osvietenstva. Podľa Nietzscheho u človeka prevažujú emócie nad racionálnym zmýšľaním. Fašizmus teda odmieta uplatňovanie rozumových prvkov. Používanými sloganmi medzivojnového Talianska sa tak stali „nečinnosť znamená smrť“, či „konať, nie rozprávať“. Vyznávané boli emócie a inštinkty, napriek tomu však fašizmus nemožno označiť za iracionálny.[28]

1.3.2 Boj

V druhej polovici 19. storočia spôsobila veľký prielom v mnohých oblastiach vedy Darwinova teória prirodzeného výberu. Nešlo len o prielom v prírodných vedách, ale aj vo vedách politických – sociálny darwinizmus.

Uplatnenie sociálneho darvinizmu na ľudskú spoločnosť bolo rozpracované filozofom a sociológom britského pôvodu, Herbertom Spencerom. Podľa sociálnych darvinistov teória prírodného výberu môže byť uplatnená aj na ľudskú spoločnosť, kde rovnako ako v prírode majú nárok na prežitie tí najsilnejší a tvrdo pracujúci jedinci. Tí ostatní, menej adaptovaní, ktorí zaostávajú za väčšinou majú byť ponechaní vlastnému osudu. Aj napriek tomu, že samotný Charles Darwin túto teóriu odmietol, apelujúc na ľudskú solidaritu, teória sa stala jednou z hlavných znakov fašizmu a bola inšpiráciou pre eugeniku a tzv. rasovú hygienu v nacistickom Nemecku. Podľa fašistických ideí iba neustála súťaž a konflikt môže zabezpečiť pokrok ľudskej rasy. Boj bol považovaný za niečo nevyhnutné a prirodzené, bol to prostriedok pre zabezpečenie pokroku tých najschopnejších.

Symbolom dobra sa pre fašistov stala sila, naopak slabosť znamenala zlo, ktoré bolo nutné zničiť. Vyzdvihované boli lojálnosť, poslušnosť, oddanosť a sebaobetovanie. Bolo povinnosťou odstrániť všetko, čo by oslabovalo národ alebo bránilo pokroku a všetko slabé. To na rozdiel od humanistického myslenia, nebolo vnímané negatívne, ale naopak glorifikované. Spomínané odstraňovanie všetkého slabého malo niekoľko podôb. Najlepším

[28] Andrew Heywood, *Political ideologies: an introduction* (Basingstoke: Palgrave, 2003), 218-220.

príkladom je nacistické Nemecko, kde boli za slabých považovaní ľudia s fyzickým a mentálnym postihnutím. Tí boli najskôr bez ich súhlasu sterilizovaní a počas prvých rokoch druhej svetovej vojny boli posielaní na smrť do plynových komôr.

Fašistické štáty sa snažili o dokázanie svojej sily prostredníctvom neustáleho dobýjania a víťazenia. Militantný charakter ideológie bol posilňovaný častými expanzívnymi cieľmi režimov, o tom svedčí zahraničná politika fašistického Talianska a nacistického Nemecka.

Zásahy režimu sa prejavili v každej oblasti verejného aj súkromného života. Výrazne sa odrazili aj v školstve, nad ktorým mala predtým vplyv katolícka cirkev, ale Mussolini dokázal dostať aj túto oblasť pod svoju kontrolu. Aj vyučovací materiál bol pripravovaný pod dozorom režimu, prvým slovom, ktoré sa deti v škole naučili bolo slovo „hrdina“.[29] Telesná výchova sa zase stala prostriedkom, ktorým režim budoval pevnú vôľu, disciplínu a súťaživosť. Militantný charakter režimu sa prejavil aj tu, deti boli trénované na narábanie so zbraňou, či disciplínami akými boli napríklad plávanie alebo chytanie diviaka.[30] Cieľom bolo viesť budúcu mládež k morálne a fyzicky zdravému životu.

Režim začleňoval do „imaginárnej vojny“ aj deti, propagandou, pomocou rôznych hier, heroických príbehov a iných praktík sa snažil u detí vyvolať dojem, že vojna je niečím prirodzeným. Touto činnosťou boli splnené dva ciele, pre deti sa vojna stala prirodzenou a pre dospelých (vďaka využitiu detí a rôznych hier vo fašistickej propagande) sa javila menej hrôzostrašná.[31] Tento kult násilia bol podstatnou zložkou režimu, Mussolini mal vo zvyku predstúpiť pred masy viditeľne ozbrojený a používajúc pokrik „Tu sú moje argumenty!“ sa snažil justifikovať svoje konanie zbraňami, násilím.[32] Filozofia fašizmu bola založená na silnom bojovnom duchu. Pomocou vojenských prehliadok, prejavov, medailí a ocenení, spevov, tankov, lodí, vlajok a podobne sa snažili v ľuďoch posilniť tohto bojovného ducha. S cieľom vybudovať u ľudí zmysel pre národ, ideológia pracovala veľa s mystikou, symbolmi ako napríklad krv, či obeta. Častými motívmi boli hrdinovia a mučeníci. Vojna bola mystifikovaná a vykresľovaná ako niečo regenerujúce.[33]

[29] Lidia Salas Chavarría, „El Fascismo Italiano: manipulación de la propaganda en el fascismo mediante la utilización de técnicas con alto contenido simbólico asociado al elemento identitario italiano“, *Revista Costarricense de Trabajo Social* 17 (2005): 74.
[30] Ibid. 75.
[31] Dennis P. Doordan, „In Shadow of the Fasces: Political Design in Fascist Italy“, *Design Issues* 13: 48-49.
[32] Lidia Salas Chavarría, „El Fascismo Italiano: manipulación de la propaganda en el fascismo mediante la utilización de técnicas con alto contenido simbólico asociado al elemento identitario italiano“, *Revista Costarricense de Trabajo Social* 17 (2005): 71.
[33] Emilio Gentile, „Fascism as Political Religion“, *Journal of Contemporary History* 25(2/3) (1990): 233.

1.3.3 Vodca

Vo fašistickom učení je odmietaná idea rovnosti, spoločnosť je patriarchálneho typu a navyše rozdelená do troch skupín, hierarchickej pyramídy. Na vrchole tejto pyramídy stojí líder, ktorému sú všetci ostatní zaviazaní poslušnosťou. Pod ním sa nachádza vojenská zložka pozostávajúca výlučne z mužských členov, pre ktorých je charakteristická odvaha, nadštandardné schopnosti a oddanosť voči lídrovi. Tretiu skupinu tvoria masy, ktoré sú vo fašistickom ponímaní slabé a úplne oddané vodcovi, stojacemu na vrchole hierarchie.

Vodcovský kult bol fašistami umiestnený priamo do jadra učenia. Dôležitým faktorom bola charizma, vďaka nej sa fašistický vodca tešil podobnej popularite ako celebritné hviezdy.[34] Tento typ „charizmatickej vlády" nemecký sociológ Max Weber definuje ako vládu veľmi nadanej osoby, ktorá oplýva nevšednými vlastnosťami a je priam božského pôvodu.[35] Líder bol teda charizmatickou osobnosťou, s darom reči, pri svojich prejavoch mal sklony k teatrálnosti. Pre zdôraznenie svojho postavenia a jedinečnosti sa Benito Mussolini nechal oslovovať titulom *duce*, často sa využíval aj slogan „Mussolini má vždy pravdu".[36]. Vďaka kultu osobnosti, ktorý okolo seba Mussolini vytváral a dobre zacielenej fašistickej propagande, masy boli presvedčené o vodcovej neomylnosti vo všetkých oblastiach, čo sa fašistickej viery, politiky a morálky týka. Mussolini sa o budovanie tohto obrazu zaslúžil hlavne priamym kontaktom s masami z balkóna Benátskeho paláca v Ríme.[37] Nielen taliansky ľud bol unesený charizmatickou osobnosťou Mussoliniho, Mussolini si počas obdobia predchádzajúceho taliansko-etiópskej a druhej svetovej vojne získal obdiv aj mnohých iných svetových štátnikov. Po dobytí Etiópie boli na Taliansko uvalené sankcie, v talianskom prostredí v roku 1936 však úspešná vojenská inváziа pomohla zvýšiť popularitu duceho, svoju pozíciu si zlepšil tiež úpravou vzťahov s Vatikánom. Fašistickou propagandou bol vodca vždy vyzdvihovaný a označovaný za tvorcu všetkých úspechov režimu. Bezprostredne po prvej svetovej vojne Mussolini (Hitler v nacistickom Nemecku využíval podobné praktiky) vyhlasoval, že sa mu podarilo ochrániť (nielen Taliansko, ale aj) celú západnú Európu pred komunistickým nebezpečenstvom šíriacim sa do Európy priamo zo Sovietskeho zväzu.[38]

---

[34] Robert Paxton, *The anatomy of fascism* (Londýn: Penguin, 2005), 126.
[35] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 75-76.
[36] Andrew Heywood, *Political ideologies: an introduction* (Basingstoke: Palgrave, 2003), 222.
"Fascist Decalogue", American Blackshirts, stiahnuté 10.4.2018,
https://www.americanblackshirts.com/single-post/2015/07/18/Fascist-Decalogue
[37] Robert Paxton, The anatomy of fascism (Londýn: Penguin, 2005), 165.
[38] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002), 88.

Mussoliniho sa vždy snažil o sústredenie všetkej moci vo vlastných rukách, prekážkou mu však boli tradičné sily tej doby a aj samotná fašistická strana.[39] Jednou z týchto tradičných síl bola aj existencia kráľa, ten bol skutočnou hlavou štátu a jeho legitimita nemala s fašizmom nič spoločné. Predseda vlády bol zodpovedný kráľovi, no napriek tomu bol on skutočným vodcom a stelesnením moci, jeho úlohou bolo rozhodovať v dôležitých politických záležitostiach a mal pod sebou ministerskú radu a iné inštitúcie, ktoré sa mu zodpovedali. Mussolini osobne sa domnieval, že je jeho úlohou ochraňovať kráľa.[40]

Aby sa zabránilo neželaným udalostiam, boli zakázané alebo vo veľkej miere obmedzené základné prostriedky demokracie, parlament, politické strany, či voľby. Vodca mal absolútnu moc, bol vykresľovaný ako neomylná bytosť, ktorá vie, čo je najlepšie pre prosperitu krajiny a jej obyvateľov. Vôľa vodcu sa stala vôľou všeobecnou. Na rozdiel od iných diktátorských režimov, fašizmus zainteresoval do politiky masy. Vďaka neustálej politickej agitácii a účinnej propagande, boli masám vštepované ciele a želania lídra, preto aj pri prípadných voľbách, plebiscitoch, či demonštráciách, bol výsledok totožný s plánmi vodcu.[41]

Jednou zo základných premís fašizmu bolo odmietanie demokratických princípov akými boli napríklad voľby, fašisti odmietali, myšlienku čísel ako faktora rozhodujúceho o osude národa.[42] Vodca teda nemal byť volený „umelo“ urnou, ale vybraný na základe jeho schopností a znalostí. Existovala teda predstava, že vodca bude na základe svojich mimoriadnych osobných kvalít rozpoznaný ľudom, ktorý ho bezpodmienečne príjme a uzná jeho autoritu.[43] Niektoré zložky demokracie ako napríklad parlament boli režimom ponechané, aby mohli byť neskôr využité v jeho prospech.[44]

Mussolini sa prirodzene obával o svoje postavenie, a tak sa postupne zbavil všetkých eventuálnych protivníkov, ktorí zastávali dôležité funkcie. O niečo neskôr tvrdil, že po ňom už žiadny ďalší *duce* nepríde a aj v prípade, že by sa v Taliansku zjavil, bol by odmietnutý.[45] Podľa fašistov sa totiž lídrom môže stať len ten, kto „dokáže zo svojej vlastnej podstaty dať celku najviac, nielen hmotne, ale aj duševne“.[46] Ľud sa vodcovi zároveň podriaďuje

[39] Robert Paxton, The anatomy of fascism (Londýn: Penguin, 2005), 131-133.
[40] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 79-80.
[41] Andrew Heywood, *Political ideologies: an introduction* (Basingstoke: Palgrave, 2003), 221-224.
[42] „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932)“, World Future Fund, stiahnuté 24.1.2018, http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .
[43] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002), 154-155.
[44] Robert Paxton, The *anatomy of fascism* (Londýn: Penguin, 2005), 33-34, 186.
[45] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 345-346.
[46] Ibid. 74.

s vedomím, že ten nemá žiadne egoistické úmysly a všetky jeho činy budú v záujme národa a nie v záujme jeho egoistických potrieb.[47]

Líder je vo fašizme veľmi dôležitou, nenahraditeľnou figúrou, ktorej úlohou je stáť na čele svojho ľudu a vytvárať mu osud. Fašistické štátnické prejavy majú na rozdiel od tých socialistických iný charakter. Ich cieľom je zapôsobiť na city publika a nedať im priestor pre kritické myslenie, či nesúhlas. Pre zabránenie konfliktom je hlásané, že vodca je neomylný vo všetkých aspektoch fašizmu, v politike, viere aj morálke. Vodcovský princíp sa stal základom všetkých inštitúcií ríše, základom celého režimu. V Taliansku bol vodcovský princíp súčasťou masového kultu osobnosti.[48]

Mussolinimu sa podarilo okolo seba vytvoriť kult osobnosti, stal sa žijúcou legendou. Režim sa aj do tejto oblasti snažil vniesť náboženské prvky pre legitimáciu postavenia lídra. Samotná fašistická hierarchia bola inšpirovaná cirkevnou organizáciou a vo fašistickom duchu doplnená o vojenské prvky.[49] Príkladom budovania kultu osobnosti fašistického režimu môže byť jedna celá miestnosť venovaná jeho osobe na „výstave fašistickej revolúcie“, ktorá bola organizovaná v roku 1932 na počesť 10. výročia pochodu na Rím. Fašisti videli históriu ako boj medzi vôľou a osudom. Mussolini mal predstavu, že žije v dobe veľkých zmien, veľkej fašistickej revolúcie, domnieval sa, že má schopnosť prorokovať budúcnosť a osud Talianska.[50]

1.3.4 Socializmus

Aj keď sa tento znak môže javiť ako kontradikcia, fašizmus bol významne ovplyvnený socializmom. Fašisti a socialisti zdieľali mnoho spoločných ideí. Sám Benito Mussolini bol až do roku 1914 aktívnym členom Talianskej Socialistickej Strany a šéfredaktorom ich straníckych novín *Avanti!*. Aj iní vodcovia boli v minulosti socialistickými vodcami alebo syndikalistami.[51] Ideológia mala veľmi blízko k robotníckemu prostrediu, variáciou oproti socializmu bolo nadobudnutie nacionalistických tendencií. Napríklad oficiálny názov ideológie v nacistickom Nemecku bol „národný socializmus“.

Aj O´Soullivan v knihe Fašizmus kritizoval klasifikovanie fašizmu ako extrémne

[47] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 74-75.
[48] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002), 147-158.
[49] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 74.
[50] Emilio Gentile, „Fascism as Political Religion“, *Journal of Contemporary History* 25(2/3) (1990): 246.
[51] Milan Katuninec, *Fašizmus, národný socializmus a komunizmus: k ideovým zdrojom, praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu* (Bratislava: Veda, 2010), 64-71.

pravicovej ideológie.[52] Podľa fašistickej teórie mala v štáte vládnuť jediná strana na čele s lídrom. Hospodárstvo by sa riadilo ideológiou „národného socializmu“, ten by spočíval v aktívnom zasahovaní vlády do ekonomiky štátu, ale bez prevzatia[53] výrobných prostriedkov.

1.3.5 Korporativizmus a syndikalizmus

Podobne ako fašizmus, ani korporativizmus nie je ľahké jednoznačne definovať. Isté však je, že bol jedným z charakteristických znakov fašistického režimu v Taliansku. Podľa duceho malo ísť o tzv. „tretiu cestu“[54], medzi socializmom a kapitalizmom. Pojem korporativizmus má však hneď niekoľko interpretácii, existujú dva rozličné postoje, ktoré vnímajú korporativizmus úplne rozdielne. Jeden z nich je fašistický a ten druhý súčasný. Podľa súčasnej interpretácie korporativizmu ide o „označenie posunu politického ťažiska z parlamentného systému na rozhodovanie prostredníctvom zástupcov troch veľkých skupín, ktoré ovládajú modernú priemyselnú spoločnosť: pracovnej sily, kapitálu, trhu“[55]. Fašistická interpretácia korporativizmu je založená na myšlienke jednoty medzi zamestnávateľmi a robotníkmi, ktorá má byť uskutočnená pomocou rôznych ekonomických metód a inštitúcií. Prostriedky zjednotenia by mali v subjektoch prebudiť túžbu po sebaobetovaní v prospech národa. Mussolini tvrdil, že do takého štádia sa dá dospieť jedine v „organickej, duchovne zjednotenej a morálne obrodenej spoločnosti“[56].

Podľa režimu totiž jednotlivec nie je schopný porozumieť štátu, aby to dokázal potrebuje byť členom nejakého väčšieho telesa, zväzu. Vďaka členstvu v zväze mal prekonať priepasť, ktorá je medzi ním a štátom a pochopiť, že štát je vo svojej podstate súhrnom sociálnych síl, ktoré predstavujú korporácie.[57] Ďalším dôležitým prvkom fašizmu je syndikalizmus, nie však socialistický syndikalizmus, pretože fašizmus rezolútne odmieta ideu triedneho boja[58], ale syndikalizmus korporačný, ktorý naopak hlása spoluprácu jednotlivých tried. Režim vytvoril tzv. štátny syndikalizmus, ktorý bol tiež nazývaný prívlastkom fašistický alebo označovaný ako „korporačný syndikalizmus“. Syndikalizmus sám o sebe vo fašizme

[52] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002), 20-23.
[53] Milan Katuninec, *Fašizmus, národný socializmus a komunizmus: k ideovým zdrojom, praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu* (Bratislava: Veda, 2010), 71.
[54] Andrew Heywood, *Political ideologies: an introduction* (Basingstoke: Palgrave, 2003), 229.
[55] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, 130.
[56] Ibid.
[57] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L. Mazáč, 1939), 102.
[58] „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932)“, World Future Fund, stiahnuté 24.1.2018, http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .

nemôže existovať, pretože syndikát chráni záujmy len istého povolania, bez ohľadu na to, aké to má dopady na národné hospodárstvo. Spolu s korporativizmom však syndikalizmus tvoria vyváženú (podľa fašistického režimu) dvojicu, ktorá umožňuje štátu kontrolovať syndikáty.[59]

Ekonomická a politická teória korporativizmu bola rozvinutá talianskym ekonómom Alfredom Roccom, ktorý sa neskôr stal aj členom Fašistickej národnej strany a mal významný vplyv na politické rozhodnutia režimu. Režimu sa implementáciou korporativizmu a syndikalizmu podarilo usporiadať a zorganizovať chaotickú situáciu, ktorá v Taliansku od prvej svetovej vojny prevládala.

Ako tvrdí Kapras, pre mnohé evidentné a neprekonateľné rozdiely medzi korporativizmom a syndikalizmom je nemožné tieto dva prúdy úplne zlúčiť. Kým korporácie sú priamymi orgánmi štátnej správy a starajú sa o to, aby štátne hospodárstvo neutrpelo straty, syndikalizmus sa zas orientuje na činnosť v rámci syndikátov. Aj keď sa korporativizmus a syndkalizmus na hospodárskej úrovni dopĺňali, s právnického hľadiska možno badať výrazné rozdiely, aj z tohto dôvodu sa korporačné a syndikátne právo sa stali predmetom skúmania. V tejto oblasti korporačného práva možno korporativizmus vnímať z dvoch uhlov pohľadu. V širšom zmysle slova sa totiž toto právo zaoberá syndikátmi a ich činnosťou, ide o štátne právo, ktoré pokrýva všetky zákony o syndikátoch. V užšom zmysle slova ide o súhrn právnych noriem upravujúcich činnosť korporácii v štáte (jedná sa o všetky korporačné investície štátu, kolektívne rozhodovanie súdov a vyjadrení korporačných štátnych orgánov).[60]

Mussolini sa niekoľkokrát k téme korporativizmu verejne vyjadril, ním prezentované interpretácie tejto „tretej cesty“ sú však vo vzájomnej kontradikcii. Oficiálna verzia režimu hlásala, že implementáciou korporatívneho systému mali byť vyriešené konflikty v talianskej spoločnosti ako napríklad triedne rozdelenie v priemysle, kde triedy medzi sebou súperili a tiež tradičné nezhody medzi jednotlivcami a štátom. Korporácia mala spojiť všetkých príslušníkov a nahradiť systém liberalizmu, radikálne odmietaný fašizmom. V skutočnosti šlo režimu o získanie kontroly nad všetkými oblasťami života.

Duce tvrdil, že korporativizmus je možné aplikovať len v totalitnom štáte (ako napríklad Taliansku). V roku 1934 pri svojom prejave v senáte zas Mussolini predstavil inú interpretáciu korporačnej myšlienky. Tvrdil, že korporativizmus je možné exportovať do

[59] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 105-106.
[60] Ibid. 109-111.

akejkoľvek priemyselne rozvinutej krajiny, pretože nie je viazaný na žiaden politický systém. Neskôr tento výrok poopravil, tvrdil, že korporativizmus je možné stotožniť s domácim socializmom, ale aj militantným programom národnej rozpínavosti. Korporativizmus bol teda podľa týchto tvrdení prostriedkom pre vojnové štvanie a fašistický „socializmus“.[61]

Pri inej príležitosti zas Mussolini vykreslil korporativizmus ako jedinú formu demokracie vhodnú pre 20. storočie. Podľa neho bolo možné dosiahnuť ozajstnú reprezentáciu štátu jedine takýmto spôsobom. Ako prostriedok pre uskutočnenie tohto cieľa bolo potrebné zrušenie parlamentného systému a jeho nahradenie „korporativistickým“ parlamentom. Fašistický systém riadiac sa touto teóriou v roku 1938 zrušil aj posledné pozostatky talianskeho parlamentu.[62] Následkom tohto opatrenia bolo rozšírenie Mussoliniho vplyvu.[63]

V skutočnosti sa režim snažil hľadaním tzv. „tretej cesty“ len zavádzať. Za snahou o implementáciu korporativizmu bol v prvom rade záujem režimu o rozšírenie štátnej kontroly nad spoločnosťou. Jedným z následkov zavedenia korporativizmu bol aj nárast korupcie, ten bol zapríčinený veľkým štatistickým nárastom zamestnancov byrokratického aparátu, až 10 tisíc miest pre členov strany, tajomníkov a organizátorov.[64] Fašisti zavedenie korporativizmu využili na legitimizáciu vlastnej vlády. Táto rétorika im zabezpečila medzinárodné uznanie a zároveň aj domácu podporu.

1.4 Fašistická propaganda

Fašistický režim dokázal veľmi dobre využiť psychológiu davu, vďaka propagande a iným typom manipulácie dokázal ovplyvňovať masy podľa aktuálnej potreby. Pre túto manipuláciu neboli potrebné žiadne logické argumenty. Duce, ktorý bol mimochodom veľmi nadaným a teatrálnym rečníkom, mal vo zvyku zveličovať a opakovať tie isté myšlienky. Táto taktika fungovala veľmi dobre, mala na masy priam hypnotizujúci účinok. Režim dokázal využiť vo svoj prospech fakt, že jednotlivec, ktorý je súčasťou masy stráca zmysel pre kritické myslenie a zmysel pre zodpovednosť za svoje činy a koná inak, ako by konal sám. Jednotlivci v masách majú pocit všemocnosti, sú veľmi impulzívni, vo vnútri masy sa

[61] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, 133.
Pojem „fašistický socializmus“ bol používaný pre označenie kolektivizmu potrebného pre vojenské hospodárstvo.
[62] Noël O'Sullivan, *Fašismus* (Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2002, 133.
[63] Ibid.
[64] Ibid. 134.

v jednotlivcov prebúdza čosi živelné, emócie a myšlienky, ktoré sú jej podsúvané sa stávajú „nákazlivými“. Pôsobením na myseľ ostatných, tak rečník dosiahne svoj cieľ. Osoba sa tak nechtiac stane otrokom manipulácie rečníka, bez vlastnej vôle. [65]

Úspech fašizmu spočíval v správnom zameraní propagandy, ale aj v tom, že dokázal dobre využiť zlú situáciu, v ktorej sa krajina nachádzala bezprostredne po prvej svetovej vojne. V tomto období Taliansko prekonávalo okrem ekonomickej krízy aj krízu morálnu, politickú, či sociálnu. Toto obdobie sa tiež vyznačuje zrodom neliberálneho a autoritatívneho nacionalizmu, ktorého cieľom bolo vytvorenie silného štátu a nového politického poriadku schopného vyviesť Taliansko z nepriaznivej situácie. Práve symbol štátu bol silným nástrojom fašistickej propagandy a tešil sa veľkej úcte zo strany režimu, štát bol považovaný za dôležitú inštitúciu historického významu, v rámci „vyššieho dobra“, zabezpečenia fungovania štátu boli odmietané individuálne práva občanov, či demokracia. Štát sa zhostil úlohy nastoliť poriadok v spoločnosti a zabrániť možnému chaosu, poriadok mal byť zabezpečený úplným odovzdaním sa jednotlivcov fašistickému štátu. Absolútna zvrchovanosť štátu bola zabezpečená mobilizáciou más. Štát bol ďalším posvätným elementom, pre fašizmus bol kľúčovým prvkom, snažil sa týmto spôsobom legitimizovať. Koncept štátu bol prototypom pochádzajúcim ešte z čias starovekého Ríma. Podľa fašistickej teórie môže človek dosiahnuť najvyššie morálne hodnoty len prostredníctvom štátu.

Vzťah režimu k masám spočíva v totálnej kontrole a riadení, ľudia nemajú nárok na súkromie. Fašizmus hlása, že občan je súčasťou masy a tá musí byť ovládaná a riadená. Jednotlivci sa musia vzdať vlastných záujmov a obetovať sa v prospech národa a vlasti. Cieľom fašistickej propagandy bolo teda zapôsobiť na masy.

Počas Mussoliniho vlády bola sloboda tlače značne obmedzená, Mussolini ako bývalý novinár sa veľmi dobre vyznal v tejto oblasti, preto režim vydal niekoľko odporúčaní a upozornení pre novinárov, ktorými sa mali riadiť pri publicistickej činnosti. Talianskym denníkom bolo nariadené nevenovať sa niektorým špecifickým témam, minimalizovať ich, či dokonca ich zamlčať. Nariadenia sa tiež týkali počtu strán, či vizuálneho materiálu, obrázkov a fotografií použitých v tlači.[66]

Fašistická propaganda pôsobila na všetky základné zmysly. Pri prehliadkach a verejných

[65] Lidia Salas Chavarría, „El Fascismo Italiano: manipulación de la propaganda en el fascismo mediante la utilización de técnicas con alto contenido simbólico asociado al elemento identitario italiano“, *Revista Costarricense de Trabajo Social* 17 (2005): 70-71.
[66] Ibid. 74-75.

ceremóniách bola používaná inštrumentálna hudba, v prvom rade boli reprodukované hymny, pochody a iné skladby vojenského charakteru. Dôraz bol kladený aj na vizuálnu stránku, kvetinová výzdoba, prevládajúca čierna farba, uniformy, či vlajky. Pochody, tanečné a gymnastické predstavenia, to všetko vplývalo na oko diváka a navodzovalo silu a veľkoleposť režimu. Výsledkom vhodne zacielenej štátnej propagandy sa stalo, že mnoho ľudí začalo vnímať fašizmus ako východisko zo všetkých problémov ich každodenného života, cítili sa byť súčasťou niečoho väčšieho, národnej komunity. Fašizmus ako ideológia nebol dlhý čas definovaný žiadnou doktrínou, fašistov však združoval postoj, ktorý režim hlásal. Dopady na ľudí boli podobné ako dopady náboženstva, režim narástol do veľkých rozmerov.

Fašisti mali aj podporu más, uvedomovali si ich dôležitosť a silu. Podpora más bola dôležitou zložkou pre vytvorenie autoritatívneho politického režimu. Verili, že používaním mýtov, rituálov a viery sa im podarí zaistiť dlhodobú podporu más. Fašisti pochopili, že vo vzťahu k masám je kult veľmi dôležitým prvkom. V tomto aspekte je pre fašistickú politiku pobožnosť kľúčová.

Po nástupe k moci bolo fašistické nové náboženstvo podporované v oveľa väčšej miere. Fašisti si zaumienili odstrániť akékoľvek anti-patriotické rušivé vplyvy. Cieľom bolo dospieť k očisteniu kultu národa. Pre verejnosť a mnoho významných politicky činných osobností tej doby sa fašizmus stal novým náboženstvom talianskeho národa, vytváral zmysel pre národnú identitu. Všetky tieto opatrenia mali jediný cieľ, zabezpečiť absolútnu oddanosť más voči ducemu. Počas Mussoliniho vlády sa práca s rituálmi a symbolmi stala takmer fanatickou. Symbolika využívaná fašistami mala byť interpretovaná ako nový zrod národa. Veľmi prítomný bol symbol fénixa zrodeného z popola. Krv padlých hrdinov a mučeníkov mala vykúpiť nový taliansky národ.

Zosobnením ideálneho fašistu mal byť človek akčný a vyznávajúci štátne náboženstvo, musel byť bezpodmienečne oddaný svojej krajine, slúžiť jej a starať sa o jej blaho. Sebaobetovanie spočívalo v bezhraničnej oddanosti voči lídrovi a štátu. Viera bola považovaná za najväčšiu cnosť v politike. Hodnota človeka podľa fašistov nespočívala v jeho intelektuálnych schopnostiach, či kultúre, ale v oddanosti voči fašistickému režimu. Fašisti často prirovnávali svoju ideológiu k cirkvi. Dokonca aj fašistické stranícke aktivity sa začali nápadne podobať obradom katolíckej cirkvi. Jedným z príkladov bola ceremónia podobná katolíckej birmovke zvaná *leva fascista*. Bola to uvádzacia ceremónia určená pre členov mládežníckych organizácii, počas ktorej sa stali právoplatnými členmi fašistickej

strany.

Cieľom fašistického režimu bolo získať vplyv nad každou oblasťou každodenného života obyvateľstva. Jednou z týchto oblastí bola aj oblasť vzdelávania. Aj napriek monopolu katolíckej cirkvi vo vzdelávacom systéme, Mussolini dokázal získať kontrolu nad touto oblasťou. Pod drobnohľadom režimu bola predovšetkým stredná trieda, konkrétne mládež, ktorá bola vnímaná ako požehnanie a budúcnosť národa. Za účelom výchovy detí a mládeže pre potreby režimu bolo zriadených niekoľko spolkov, ktorých úlohou bolo integrovať deti a mládež a zároveň ich vychovávať vo fašistickom duchu, teda vštiepiť im poslušnosť a oddanosť voči ducemu a vlasti. Režim sa pokúšal vštiepiť deťom a mládeži od ranného veku hodnoty, ktoré fašizmus vyznával medzi inými aj totálnu podriadenosť občana voči štátu, odovzdanie jednotlivca komunite, vojenského ducha, disciplínu, súdržnosť a podobne. Členstvo v nich bolo podmienkou pre neskoršie prijatie do strany, či na pozície v štátnej správe. Organizácie sa tematicky delili, deti a mládež bola rozdelená podľa pohlavia. Pre chlapcov vo veku 6-8 rokov bola určená organizácia s názvom „Synovia Vlčice“, chlapci vo veku 8-14 rokov boli združovaní v organizácii „Balilla“, tí starší vo veku 14-18 rokov vstupovali do organizácie „Avanguardia“. Išlo o vojensky zamerané organizácie, v ktorých platili tvrdé pravidlá, chlapci nosili uniformy a podstupovali výcvik podobný tomu vojenskému.[67]

Dievčatám boli vštepované iné hodnoty, úloha žien vo fašistickom Taliansku bola obmedzená na úlohu matky a manželky. Organizácia „Malé Talianky“ združovala dievčatá vo vekovom rozmedzí od 8 až 14 rokov. Pre dievčatá od 14-18 rokov fungovala organizácia „Mladé Talianky“. Dievčenské organizácie boli zamerané aj na morálnu výchovu a šport, ktorý bol vnímaný veľmi pozitívne a všemožne podporovaný, ale v prvom rade boli určené tzv. zdravým princípom“, tie spočívali v oddanosti a založení si rodiny. Dievčatá teda boli pripravované na materstvo, rodinný život a starostlivosť o domácnosť.[68]

Vzdelávací systém neposkytoval ženám mnoho možností na vlastnú realizáciu, po ukončení trojročnej strednej školy väčšina z nich nastupovala do „Ženských ústavov“, ktoré boli zamerané na sprostredkovanie poznatkov z prostredia domácnosti a rodiny. Keďže podľa režimu ženy boli predurčené na rodinný život a výchovu detí. Jedným z mála povolaní, ktoré mohli zastávať bolo povolanie učiteľky, či opatrovateľky, všeobecne však

[67] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 50.
[68] Ibid.

existovala snaha nahradiť väčšinu pracujúcich žien mužmi.[69]

Vo fašizme sa spájali dva zásadné motívy, na jednej strane glorifikácia minulosti (najmä dejín Rímskeho impéria) a na strane druhej idea pokroku, technológií apod. (futurizmus). Na začiatku 20. storočia existoval všeobecný záujem o moderné technológie, konkrétne letectvo. Fašistickému Taliansku sa podarilo počinom Itala Balba vstúpiť do dejín v tejto oblasti, čo značne posilnilo pozíciu režimu. V roku 1933 Italo Balbo uskutočnil prelet dvadsiatich štyroch hydroplánov nad Atlantickým oceánom.[70] Balbov prelet nerezonoval len v Taliansku, ale urobil dojem na celý svet, svetové denníky označovali túto udalosť za „najväčší masový let v dejinách letectva“ či „najznamenitejšie pristátie v Amerike od čias Kolomba“. Režim sa rozhodol ťažiť z tohto úspechu, preto na pripomienku tejto významnej udalosti bolo vyrobených množstvo suvenírov, v podobe plagátov, farebných grafík, brožúr a podobne.[71]

Prvým historikom, ktorý sa začal zaoberať kultom starovekého Ríma vo fašistickej propagande bol Emilio Gentile. Takzvaný mýtus „románskosti“ bol ďalším často využívaným motívom režimu, bol založený na podsúvaní myšlienky, že Taliani sú priamymi potomkami starovekých Rimanov. Táto idea bola podporovaná viacerými elementami, jedným z nich bol napríklad spolok „Deti vlčice“, architektúra v antickom štýle, pripomínanie významných udalostí verejnými oslavami. Fašistická propaganda bola naozaj účinná, vďaka kombinácií niekoľkých prvkov, ktorými boli dobrá stratégia, umenie, rétorika a vhodne použitý jazyk, sa strane a ducemu podarilo dotknúť sa citov más. Mýtus „*romanità*“ pomohol vybudovať patriotické cítenie, politicky, sociálne aj kultúrne spojiť krajinu a bol použitý tiež na legitimizovanie talianskej koloniálnej politiky, po vzore Rímskeho impéria. Tieto myšlienky zaznamenali úspech najmä medzi ľuďmi s nižším vzdelaním, ktorí boli očarení obrazom, ktorý interpretovala propaganda. Mýtus starovekého Ríma sa tak stal jedným z najdôležitejších prvkov fašistickej propagandy.

V roku 1925 Carlo Galassi Paluzzi založil Istituto Nazionale di Studi Romani[72], ktorý poskytol priestor na zoskupenie vedcov zaoberajúcich sa dejinami antiky. Väčšina z týchto vedcov sympatizovala s fašizmom a činnosť, ktorá bola nimi realizovaná významne

[69] Jan Kapras, *Fašismus*, (Praha: L Mazáč, 1939), 324, 327-331.
[70] Talian Italo Balba bol presvedčeným fašistom a letcom. V roku 1933 sa rozhodol viesť prelet 24 hydroplánov S55 cez Atlantický oceán, z Orbetella (mesto vzdialené približne 150 km od Ríma) priletel do Chicaga v USA na expozíciu o pokrokových technológiách 20. storočia.
[71] Dennis P. Doordan, „In Shadow of the Fasces: Political Design in Fascist Italy“, in Design Issues 13 (1997): 43-46.
[72] Národný inštitút rímskych štúdií.

napomáhala straníckej propagande. Napriek tomu, že režim nikdy neprejavil iniciatívu prebrať kontrolu nad inštitútom, jeho dôležitosť pre fašizmus v Taliansku je nespochybniteľná, pretože všetky zákony, či opatrenia prijaté vládou boli legitimizované paralelami z dejín starovekého Ríma. História Rímskej ríše sa tak stala súčasťou talianskych dejín.[73]

Dokonca aj medzi politikou rímskych cisárov a politikou fašistickej strany boli hľadané paralely a snažili sa týmto spôsobom túto politiku zlegitimizovať. Jedným z príkladov je napríklad *Battaglia del grano* („Bitka o zrno"), ekonomická politika ktorú presadil Mussolini, jej snahou bolo zabezpečiť sebestačnosť Talianska v poľnohospodárskej oblasti bola zrovnávaná s poľnohospodárskou politikou Gaia Iulia Caesara[74]. Korporativizmus bol zase prirovnávaný ku ekonomickej politike cisára Augusta[75], táto politika bola tiež založená na myšlienke sebestačnosti a systéme korporácií. Fašisti sa tiež snažili vybudovať z Talianska silné a celistvé impérium spojením sekulárnej a náboženskej moci, podobne ako to už pre nimi spravil aj samotný Augustus. Ďalšou paralelou podľa učencov, ktorí pracovali pre režim bola „Rímska revolúcia", keď sa Rímska ríša zmenila z republiky na impérium vedené cisárom[76], táto revolúcia sa podľa mnohých nápadne podobala na permanentnú revolúciu, ktorú plánoval uskutočniť aj fašizmus. Po vzore „Rímskej revolúcie" plánoval zmeniť vtedajšiu, podľa fašistov, skorumpovanú spoločnosť a premeniť ju v imperiálnu monarchiu.[77]

Rím bol významným mytologickým motívom, bol pre fašistov posvätným miestom. Bolo to miesto, kde sa zrodilo Rímske impérium, predchodca Mussoliniho Talianska. Podľa Mussoliniho malo územie, na ktorom sa Rím rozprestieral „magickú moc". Prvý štátny sviatok zavedený fašistami niesol názov „zrod Ríma", sviatok oslavoval prácu, mal podobnú koncepciu ako 1. máj.[78] Používanie motívov starovekého Ríma bolo pomerne používanou praktikou. Režim vypracoval kalendár štátnych osláv. Okrem „zrodu Ríma" si pripomínali aj iné významné udalosti z fašistickej histórie. Fašistická vláda bola považovaná za novú etapu svetovej a talianskej histórie.[79]

---

[73] Romke Visser, „Fascist Doctrine and the Cult of the Romanita", *Journal of Contemporary History* 27(1) (1992): 5-7.
[74] Táto politika spočívala v rekultivácii pustatín a redistribúcii pôdy bývalým vojakom.
[75] Augustus, vl. menom Gaius Octavius, bol prvý rímsky cisár vládol od roku 27 pred Kristom.
[76] V roku 133-27 pred Kristom.
[77] Romke Visser, „Fascist Doctrine and the Cult of the Romanita", *Journal of Contemporary History* 27 (1992): 14-15.
[78] Sviatok „Zrod Ríma" sa oslavoval 21. apríla, naopak 1. máj bol ako sviatok zrušený.
[79] Emilio Gentile, „Fascism as Political Religion", *Journal of Contemporary History* 25(2/3) (1990): 244-246.

Jedným z odkazov na antické dejiny Talianska bolo v roku 1937-38 usporiadanie osláv na dvetisíce výročie narodenia cisára Augusta. Išlo o veľkolepé oslavy, ktoré mali dokázať veľký význam talianskej histórie. Oslavy výročia boli sprevádzané výstavami archeologických vykopávok, či predmetmi a umením z obdobia rímskych dejín, ktoré mali pripomínať pompéznosť Rímskeho impéria.[80]

Tieto antické tendencie sa prejavili aj v rôznych umeleckých disciplínach, najmä však v sochárstve a architektúre. Fašistická architektúra sa pokúšala o návrat do minulosti, verejné budovy boli stavané v antickom štýle, zdobené obeliskami, či vysokými kamennými stĺpmi. Úlohou týchto prvkov bolo evokovať zašlú slávu starovekého Ríma a pripomenúť si dôležité udalosti z minulosti. Symbol *fasces* – zväzky prútov s červenými remeňmi a so zastoknutými sekerami, bol tiež častým predmetom záujmu talianskych umelcov, stal sa súčasťou mnohých architektonických stavieb, šperkov a mnohých ďalších druhov umenia.

1.5 Zneužívanie pojmu fašizmus

V nasledujúcej časti práce sa budem venovať dezinterpretácii pojmu fašizmus. Domnievam sa, že oboznámiť sa s týmto fenoménom je jedným z kľúčov k pochopeniu fašizmu.

Nejednoznačná definícia pojmu dáva priestor pre chybné interpretácie a nesprávne používanie pojmu fašizmus. Tento jav však nie je zvláštnosťou, keďže ani vedci zaoberajúci sa touto témou nevedia dospieť k všeobecnej zhode, ľudia, ktorí sa nepohybujú v akademickom prostredí majú v téme ešte väčší zmätok. Toto chybné ponímanie chápe fašizmus ako niečo „kruté, bezohľadné, arogantné, spiatočnícke, anti-liberálne a proti robotníckej triede“[81]. Medzi autorov, ktorí kritizovali túto chybnú interpretáciu patril aj novinár a spisovateľ George Orwell. Vo svojej krátkej eseji *Čo je to fašizmus?*[82] uverejnenej v roku 1944 v magazíne *Tribune* kritizoval zovšeobecňovanie pojmu fašizmus.

Orwell poukázal na sociologickú štúdiu realizovanú v USA, kde sa odpovede na otázku „čo je to fašizmus“ diametrálne rôznili. Ako sám píše odpovede na túto otázku sa pohybovali na škále medzi „úplnou demokraciou“ po „úplné diabolstvo“. Tiež príklady Nemecka a Talianska ako fašistických štátov sa mu zdali príliš neuspokojivé, pretože ako tvrdil,

[80] Romke Visser, „Fascist Doctrine and the Cult of the Romanita“, *Journal of Contemporary History* 27(1) (1992): 15-17.
[81] George Orwell, „What is Fascism?“, *Tribune* (1944) http://orwell.ru/library/articles/As_I_Please/english/efasc (stiahnuté 21.3.2018)
[82] Ibid.

fašistické režimy sa medzi sebou líšili nielen štruktúrou, ale aj ideológiou. Spochybnil niektoré prvky, ktoré sa pripisujú fašizmu ako napríklad antisemitizmus, ktorý nie je nutnou súčasťou všetkých fašistických režimov. Takisto ani výbojná politika za účelom ekonomického zisku nie je typická pre všetky fašistické vlády. Výnimkou je Portugalsko a niektoré latinskoamerické diktatúry.

Na základe článkov z dobovej tlače zhrnul všetky skupiny naprieč politickým či ideologickým spektrom, ktoré sú označované za fašistické. Konzervatívci vo všeobecnosti sú označovaní za sympatizantov fašizmu, zároveň všetky organizácie patriotického a tradičného charakteru. Socialisti sú mylne považovaní za ekvivalent fašistov, keďže mnoho katolíckych novinárov tvrdilo, že práve socialisti kolaborovali s nacistami počas okupácie. Podľa niektorých autorov zas komunistov a fašistov spájajú tie isté ciele. Pred druhou svetovou vojnou bol dokonca Sovietsky zväz trockistami a anarchistami označovaný za fašistickú krajinu, tento prívlastok sa dokonca objavil aj v novinách *The Times*. Takisto katolícka cirkev vnímaná ako pro-fašistická. Zástancovia vojny, ale aj jej odporcovia sú opäť generalizovaní a považovaní za fašistov. Tí prví z dôvodu, že militantnosť je považovaná za jeden z hlavných znakov fašistickej ideológie, tí druhí kvôli uľahčovaniu situácie krajinám Osi. Nacionalisti sú vo všeobecnosti nazývaní fašistami, vždy však s ohľadom na to, či k ním autor pociťuje alebo nepociťuje sympatie. [83]

Orwell sa na základe týchto výsledkov domnieva, že slovo „fašizmus“ vo svojej podstate nemá zmysel, keďže je často aplikované na ľudí opačnej ideológie bez akýchkoľvek reálnych základov. Považuje za nemožné jednoznačne definovať fašizmus.

Americký historik Michael Ledeen sa vo svojom stĺpčeku[84] v časopise Forbes tiež zaoberal touto problematikou. Konkrétne sa zaoberal článkom historika Roberta Kagana uverejnenom vo Washington Post, kde tvrdil, že taliansky fašizmus bol anti-kapitalistický, anti-demokratický, anti-liberálny, anti-marxistický a anti-klerikálny, a že jeho „úspech“ nespočíval v politike, ale v silnej osobnosti vodcu, ktorého predstavoval Benito Mussolini.[85] Leeden oponoval, že anti-klerikálnosť nebola jednou z čŕt talianskeho fašizmu, naopak

[83] George Orwell, „What is Fascism?“, *Tribune* (1944) http://orwell.ru/library/articles/As_I_Please/english/efasc (stiahnuté 21.3.2018)
[84] „Nobody Knows Anything About Fascism“, *Forbes*, stiahnuté 26.2.2018, https://www.forbes.com/sites/michaelledeen/2016/05/19/nobody-knows-anything-about-fascism/#402bab8d658e .
[85] „This is how fascism comes to America“, *The Washington Post*, stiahnuté 26.2.2018, https://www.washingtonpost.com/opinions/this-is-how-fascism-comes-to-america/2016/05/17/c4e32c58-1c47-11e6-8c7b-6931e66333e7_story.html?noredirect=on&utm_term=.7e093e0c01f5 .

katolícka cirkev bola počas Mussoliniho vlády posilnená. V článku kritizuje označovanie Donalda Trumpa za fašistu. Podľa neho je totiž fašizmus obmedzený časom a územnými podmienkami. Teda je nemožné, aby vznikol kdekoľvek a v akomkoľvek období.

2 Perónizmus

Máloktorý politik vzbudzuje aj 44 rokov po svojej smrti toľko polemiky ako práve osoba Juana Dominga Peróna. Kým niektorí vidia obdobie jeho vlády ako obdobie zlepšenia životnej úrovne a sociálnej spravodlivosti, iní ho považujú za jedno z temných období argentínskej politiky, plné korupcie, mučenia, cenzúry a manipulácie. Jedno je však isté, Perónova vláda bola významným míľnikom, jeho nástupom k moci sa začalo budovanie tzv. „novej Argentíny“[86], ktorá už nikdy nemala byť taká, ako predtým. Perónovej vláde predchádzalo obzvlášť nepokojné obdobie známe tiež ako *la década infame*, išlo o obdobie plné volebných podvodov, aby sa zabránilo nástupu k moci opozičným rivalom. Nebolo nič neobyčajné, že vlády sa k moci dostávali buď ovplyvňovaním volieb alebo uskutočňovaním štátnych prevratov.

Nespokojnosť s aktuálnou situáciou využila skupina dôstojníkov (GOU – Grupo de Oficiales Unidos) a v roku 1943 uskutočnila štátny prevrat a ukončila tak neslávne známe obdobie *la década infame*. Prezident Ramón Castillo bol zosadený a na prezidentské kreslo zasadol generál Arturo Rawson (o tri dni neskôr sa prezidentom stal generál Pedro Pablo Ramírez). Do skupiny pučistických dôstojníkov patril aj Juan Domingo Perón, ktorý obsadil pomerne vysoký post na ministerstve vojny. O niekoľko mesiacov neskôr bol dosadený na post predsedu Národného úradu práce (o mesiac neskôr Ministerstvo práce a sociálneho zabezpečenia) a v roku 1944 sa stal navyše aj ministrom vojny a argentínskym viceprezidentom.[87] Už počas svojho pôsobenia na Ministerstve práce a sociálneho zabezpečenia si začal budovať dobré vzťahy s robotníkmi a zvyšovať popularitu, tým, že sa výrazne zaslúžil o zlepšenie ich podmienok. Tí mu to neskôr oplatili masovou podporou.

Existujú dve verzie o vzniku perónizmu, prvá verzia tvrdí, že vznikol už v roku 1943, teda po tom, ako sa Perón stal ministrom práce a sociálneho zabezpečenia. Druhá verzia datuje vznik perónizmu na 17. októbra 1945. Tento dátum má pre perónistov emblematický význam. V roku 1945 totiž v Buenos Aires došlo k dramatickým udalostiam, keď sa masy robotníkov dokázali postaviť za svojho vodcu Juana Dominga Peróna, ktorý bol väznený režimom z politických dôvodov. Pod „tlakom ulice“ bola terajšia vláda nútená Peróna prepustiť, preto je tento deň tiež známy pod názvom Deň oddanosti a je považovaný za deň

[86] Mariano Ben Plotkin, „Perón y el peronismo: un ensayou blibliográfico“, *Estudios Interdisciplinarios de América Latina y el Caribe* 2(1) (1991), stiahnuté 8.4.2018, http://eial.tau.ac.il/index.php/eial/article/view/1293/1319

[87] Marek Bankowicz, *Demokraté a diktátoři: [političtí vůdci současného světa]* (Praha: Eurolex Bohemia: 2002), 298.

vzniku perónizmu. Isté je, že to bola ideológia podporovaná širokými masami robotníkov. Perón si túto silu más veľmi dobre uvedomoval a dokázal ju využiť vo svoj prospech.

Dejiny perónizmu možno rozdeliť na niekoľko období, v tejto práci sa však z dôvodu náročnosti témy venujem len tzv. „prvému perónizmu“, ktorý sa datuje medzi rokmi 1943/1945-1955, teda obdobie vlády Juana Dominga Peróna. Počas tohto obdobia bol Perón dvakrát zvolený do prezidentského úradu. Prvýkrát vo februári 1946 a následne v novembri 1951.

Perón sa snažil o vytvorenie tzv. „tretej pozície“, ktorá by sa stala alternatívou medzi kapitalizmom a komunizmom. On sám uprednostňoval národné záujmy pred individuálnym vlastníctvom, ale zároveň zdôrazňoval dôležitosť ideálov, nacionalizmu, autority a vodcovstva, týmto znakom sa odlišuje od komunizmu.[88] Perón definoval *justicialismo,* doktrínu, ktorej hlavným cieľom je dosiahnutie sociálnej spravodlivosti pre pracujúcu triedu, v prvom rade pre robotníkov. Doktrína odmieta vykorisťovanie a snaží sa o zlepšenie životných podmienok dovtedy marginalizovaných pracujúcich skupín. Perón sa presadzovaním tejto politiky snažil vybudovať z Argentíny ekonomicky nezávislú krajinu, v ktorej by bolo národné bohatstvo spravodlivo rozdeľované a väčšina bohatstva by bola sústredená v krajine.

V politickom zmýšľaní ovplyvnili Peróna tri smery, v prvom rade sa venoval starovekej histórii a filozofii, myšlienkam kresťanstva a sekulárnemu mysleniu, ktorého zakladateľom bol Machiavelli.[89] Všetky tieto na prvý pohľad od seba odlišné myšlienkové smery ovplyvnili charakter perónizmu. Hlavnou oporou perónizmu sa tak stali masové robotnícke organizácie, ktoré boli v minulosti utláčané.[90] Dôležitou zložkou perónizmu sú kresťanské princípy, jeho hlavnými symbolmi sú „Boh, vlasť a sociálna spravodlivosť“[91]. Cieľom režimu bolo vytvoriť z Argentíny dominantnú mocnosť, ktorá by v rámci väčšieho ekonomického celku latinskoamerických krajín mala vedúce postavenie.[92] Perónizmus bol založený na nacionalizme, podpore priemyselného rozvoja a spravodlivého prerozdelenia

[88] Paul H. Lewis, „Was Perón a Fascist? An Inquiry into the Nature of Fascism“, *The Journal of Politics* 1 (1980): 251.
[89] Frank J. McLynn, „Perón´s Ideology and Its Relations to Political Thougt and Action“, Review of International Studies 9(1) (1983), 3-4.
[90] Stanley G. Payne, *A history of fascism 1914-1945*. (Lomdýn: Routledge, 2001), 348.
[91] Juan Domingo Perón, *Doctrina peronista. Filosófica, política, social* (Buenos Aires: Editorial Fidelius, 1947), 40.
[92] Stanley G. Payne, *A history of fascism 1914-1945*. (Lomdýn: Routledge, 2001), 348.
María Seoane, *Argentina: El Siglo del Proceso del Progreso y la Oscuridad (1900-2003)* (Buenos Aires: Crítica, 2004), 76.

výnosov, ktoré by bolo opatrené sociálnou reformou.[93]

Takmer všetky princípy perónizmu boli stručne definované v eseji *Veinte verdades peronistas* (Dvadsať perónistických právd), ktorá bola súčasťou Perónovho prejavu predneseného 17. októbra 1950, na piate výročie masívnej mobilizácie robotníkov a členov syndikátov, ktorým sa podarilo Peróna oslobodiť z väzenia. Tieto pravdy hlásali rovnosť všetkých perónistov, ktorí si mali v duchu kresťanských princípov byť nápomocní. Demokracia je podľa nich typ režimu, ktorý plní vôľu pracujúceho ľudu (ten je jedinou vrstvou, ktorú režim rozoznáva) a bráni ich záujmy. V politike je vyznávaný rebríček troch základných hodnôt, ktorými sú vlasť, hnutie a ľud. Perónizmus sa snaží o dosiahnutie jednoduchého života, ktorý by bol založený na kresťanských a humanistických ideách. Venuje sa politickej, ekonomickej, ale aj sociálnej oblasti. V ekonomickej oblasti dbá o blaho ľudu, kľúčová je totiž sociálna otázka, hlavne sociálna pomoc a spravodlivosť. Bráni práva ľudí, medzi ktoré patrí napríklad aj právo na prácu, rovnosť a podobne. Ďalším dôležitým bodom je jednota národa, *justicialismo* sa dištancuje od akejkoľvek idey boja, ktorá by prinášala obete.[94]

Podľa oficiálneho stanoviska režimu *justicialismo* je „doktrínou, ktorej cieľom je šťastie človeka v ľudskej spoločnosti prostredníctvom materiálnych, duchovných, individuálnych a kolektívnych síl“[95]. Tiež tvrdí, že komunita, ktorá sa rozhodne implementovať túto doktrínu by mala vyznávať kresťanské hodnoty, teda riadiť sa hodnotami ako najmä láska k blížnemu, sloboda, ľudská dôstojnosť, rodinná stabilita, zmysel pre spravodlivosť, úcta voči ľudským bytostiam a autorite a podobne.[96]

Vláda Juana Dominga Peróna bola charakterizovaná jeho autoritatívnym a hegemonickým postavením. Perón si dokázal podmaniť moc v štáte, bol nadriadený parlamentu, zabezpečil si kontrolu odborov a ich vplyv využíval podľa aktuálnych potrieb režimu.[97] Na potlačenie opozície boli využívané prostriedky represie. Už počas Perónovho prvého volebného obdobia bola výrazne obmedzená kritická opozičná tlač.[98] Pre tieto metódy niektorí autori označujú Perónovu vládu za diktatúru.

---

[93] Stanley G. Payne, *A history of fascism 1914-1945*. (Lomdýn: Routledge, 2001), 348.
[94] „Movimiento Peronista (Consejo Superior) – Las 20 verdades peronistas“, El Historiador, stiahnuté 20.3.2018, https://www.elhistoriador.com.ar/movimiento-peronista-consejo-superior-las-20-verdades-peronistas/
[95] Raúl Mende, *El Justicialismo: doctrina y realidad peronista* (Buenos Aires: Guilleromo Kraft, 1951), 104.
[96] Ibid. 109.
[97] Vladimíra Dvořáková, Radek Buben a Jan Němec. *¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe* (Praha: Sociologické nakladatelství (SLON), 2012), 230.
[98] María Seoane, *Argentina: El Siglo del Proceso del Progreso y la Oscuridad (1900-2003)* (Buenos Aires: Crítica, 2004), 81.

Opozícia perónizmu bola tvorená širokou škálou skupín vo väčšine strednej a vyššej triedy, patrili medzi nich napríklad intelektuáli, katolícka cirkev[99], komunisti, socialisti, pravica, radikáli, ale aj niektoré skupiny v armáde.[100] Opozícia bola nielen kritická voči Perónovej politike, ale aj voči prvej dáme Eve Perón. Kvôli jej nízkemu pôvodu, podpore robotníckej triedy a práv žien, bola konzervatívcami nenávidená a hanlivo označovaná, podobne ako aj Perónovi nasledovníci, zväčša príslušníci strednej nižšej robotníckej triedy. Označením *aluvión zoológico* („živočíšna lavína“ alebo „lavína zvierat“), či *cabecitas negras* („čierne hlavičky“)[101] boli častovaní chudobní robotníci, ktorí v roku 1945, 17. októbra, vyšli do ulíc podporiť generála Peróna.[102]

Mnohí z týchto robotníkov pochádzali z provincií a do Buenos Aires prišli kvôli lepším životným podmienkam a pracovným príležitostiam. Anti-peronistickou opozíciou pejoratívne nazývaní aj *descamisados* („bez košele“). Toto označenie vzniklo, keď si počas demonštrácie mnohí z protestujúcich dalo dole košele. Neskôr však tento pejoratívny názov prijali samotní Perónovi sympatizanti. Nabral tak úplne iný význam, stal sa symbolom peronistického hnutia.

Masy dokázal zmobilizovať vďaka zdôrazňovaniu kontinuity a zmeny, materiálnych aj spirituálnych výdobytkov. Cieľom jeho politiky bolo doliahnuť spravodlivosť, ekonomický rozvoj a nezávislosť od svetového ekonomického systému.[103] Táto spravodlivosť mala byť dosiahnutá viacerými spôsobmi. Napríklad aj prostredníctvom *Nadácie Eva Perón* boli budované domovy pre starých ľudí, deti, nemocnice, škôlky a podobne.[104] Boli zavedené rôzne príplatky či dôchodky a podobné opatrenia.

Podľa perónistickej doktríny nemali v Argentíne existovať žiadne privilegované skupiny, okrem detí.[105] Oligarchia, ktorá sa do tej doby tešila mnohým výhodám bola, podľa

[99] Na začiatku bol vzťah medzi cirkvou a režimom veľmi pozitívny, perónizmus bol prezentovaný ako režim založený na kresťanských hodnotách. Neskôr však boli režimom prijaté zákony, ktoré povoľovali rozvody, či zrovnoprávňovali manželské a nemanželské deti a podobne. Tieto opatrenia spôsobili naštrbenie vzťahov medzi cirkvou a režimom.

[100] María Seoane, *Argentina: El Siglo del Proceso del Progreso y la Oscuridad (1900-2003)* (Buenos Aires: Crítica, 2004), 72.

[101] Išlo o označenie pre robotníkov mestického alebo kreolského pôvodu, teda tých, ktorí nemali európskych predkov.

[102] María Seoane, *Argentina: El Siglo del Proceso del Progreso y la Oscuridad (1900-2003)* (Buenos Aires: Crítica, 2004), 78-79.

[103] Frank J. McLynn, „Perón´s Ideology and Its Relations to Political Thougt and Action“, Review of International Studies 9(1) (1983), 1-2.

[104] Raúl Mende, *El Justicialismo: doctrina y realidad peronista* (Buenos Aires: Guilleromo Kraft, 1951), 177-178.

[105] „Movimiento Peronista (Consejo Superior) – Las 20 verdades peronistas“, El Historiador, stiahnuté 20.3.2018, https://www.elhistoriador.com.ar/movimiento-peronista-consejo-superior-las-20-verdades-peronistas/

interpretácie režimu, nepriateľom ľudu.

V roku 1949 pribudli do ústavy ďalšie dve kapitoly zabezpečujúce práva pracujúci, práva rodín, starých ľudí. Do ústav tiež bolo implementované právo na vzdelanie, právo na vlastníctvo, či ekonomickú činnosť. V snahe zabrániť vykorisťovaniu boli formulované práva pracujúcich. Medzi ktoré, okrem iných patrili právo na prácu, primeranú mzdu, sociálne zabezpečenie, dôstojné pracovné podmienky a podobne.

Štát si týmto zabezpečil kontrolu nad zahraničným obchodom a tiež získal monopolné postavenie nad všetkými náleziskami a ložiskami nerastných surovín, prírodných zdrojov, ropy, či verejných služieb.[106] Ústava z roku 1949 bola podľa oficiálneho stanoviska „neodvolateľným rozhodnutím vybudovať sociálne spravodlivý, ekonomicky slobodný a politicky suverénny národ“[107]. Perón si tiež nezabudol zabezpečiť svoje postavenie a to tým, že v novej ústave zakotvil článok o možnosti znovuzvolenia do prezidentského úradu.

[106] Robert A. Potash, *El ejército y la política en la Argentina, 1945-1962: de Perón a Frondizi* (Buenos Aires: Editorial Sudamericana, 1994), 144.
María Seoane, *Argentina: El Siglo del Proceso del Progreso y la Oscuridad (1900-2003)* (Buenos Aires: Crítica, 2004), 81.
[107] Robert A. Potash, *El ejército y la política en la Argentina, 1945-1962: de Perón a Frondizi* (Buenos Aires: Editorial Sudamericana, 1994), 144.

3 Komparácia talianskeho fašizmu a perónizmu

3.1 Skúmané kritéria

Takisto ako sa v akademických kruhoch vedie doteraz diskusia o skutočnej definícii fašizmu, existuje aj polemika okolo toho, ktorých politikov je možné zaradiť do tejto kategórie. Jedným z polemických politikov je Juan Domingo Perón, konkrétne obdobie medzi rokmi 1946-1955, keď sa dostal do prezidentského úradu. Do akej miery je možné stotožniť Perónovu Argentínu v období 1946-1955 s modelom fašistického Talianska? V nasledujúcej kapitole sa bližšou analýzou niektorých znakov budem snažiť odpovedať na túto otázku. Mojim cieľom je hľadať vplyvy talianskeho fašizmu, ktoré podľa mnohých vedcov ovplyvnili Perónovo politické zmýšľanie aj spôsob jeho vlády. Pre účel komparácie fašistického Talianska a perónistickej Argentíny som si zvolila kritéria od talianskeho historika Marca Tarchiho, ktorý sa vo svojom diele *Italia populista. Dal qualunquismo a Beppe Grillo* (2015) venoval rozličnostiam medzi populizmom a extrémnou pravicou (alebo fašizmom). Na základe týchto kritérií sa komparáciou budem snažiť zistiť mieru fašistických vplyvov na Perónov režim v Argentíne.

Tarchi v svojej práci určil deväť kategórií, ktoré definoval, aby stručne vysvetlil rozdiely medzi populizmom a extrémnou pravicou (fašizmom). Medzi tieto kategórie patrí (1) ľud, (2) národ, (3) štát, (4) spoločnosť, (5) jednotlivec, (6) vodca, (7) elity, (8) demokracia, (9) trh. Z týchto deviatich kritérií som si vybrala štyri, ktorým sa budem v tejto kapitole venovať. Na nasledujúcich stranách sa bližšie zameriam na vodcovský princíp, elity, vzťah k demokracii a trh, teda na ekonomickú politiku v Argentíne (1946-1955) a Taliansku (1922-1943).

Ešte pred začatím podrobnejšej analýzy považujem za dôležité uviesť niekoľko historických faktov. V roku 1939 bol podplukovník Perón vyslaný na tréningový kurz do Talianska, kde mal možnosť bližšie sa oboznámiť so situáciou vo fašistickom Taliansku, Španielsku, ale aj v Nemecku. Mnoho autorov sa domnieva, že táto skúsenosť ovplyvnila, jeho politické myslenie.[108] Sám Perón neskôr prehlásil: „Mussolini bol najväčším mužom nášho storočia, ale dopustil sa určitých chýb. Ja, ktorý mám výhodu jeho precedensu predo mnou, by som mal nasledovať jeho kroky, ale tiež sa vyvarovať jeho chýb.“[109].

[108] Nelson Martínez, *Juan Domingo Peron* (Madrid: Historia 19, 1987), 7-8.
[109] George Blankstein, Perón´s Argentina (Chicago: Chicago University Press, 1953), 279.

3.1.1 Ekonomika

Ekonomická situácia v oboch krajinách bola vo veľmi silnom kontraste, kým Argentína sa v 40.-tých rokoch nachádzala vo veľmi dobrej ekonomickej situácii, v Taliansku sa prejavovali následky prvej svetovej vojny v podobe inflácie či zahraničných dlhov. Tak ako v Taliansku, aj v Argentíne sa snažili o implementáciu korporačného typu ekonomiky. Obaja vodcovia sa pokúšali nájsť tzv. „tretiu cestu", systém, ktorý by bol strednou cestou medzi zatracovaným kapitalizmom a komunizmom. V prípade Talianska korporativizmus, v prípade Argentíny *justicialismo*. Podobne ako Mussolini, aj Perón po nástupe k moci získal kontrolu nad robotníckymi organizáciami, ktoré boli rozdelené na mnoho prúdov, tie boli zjednotené do jednej štátnej robotníckej organizácie (Confederación General de Trabajo – CGT), ktorá existovala pre každý sektor.[110] Rozdelením priemyslu do syndikátov, tak štát získal výhodu lepšie zasahovať do ekonomiky a získal priamu kontrolu nad priemyselníkmi a zamestnancami. Typickým rysom ekonomickej politiky oboch krajín je vplyv nacionalizmu, protekcionizmus a zasahovanie štátu do ekonomiky. Obaja lídri sa snažili zabezpečiť krajinám ekonomickú sebestačnosť a prosperitu. Jedným z prostriedkov, ktorým si chcel taliansky režim zabezpečiť ekonomickú prosperitu bola zahraničná expanzia. Perón však na takýto spôsob obohatenia neašpiroval.

Hlavné princípy argentínskej ekonomickej politiky možno zhrnúť v štyroch bodoch: zoštátňovanie, pôžičky priemyslu, vysoké mzdy a úplná zamestnanosť. Počas prvých rokov začalo masívne zoštátňovanie takmer vo všetkých oblastiach ekonomiky. Perónovým plánom bolo už od roku 1946 zabezpečiť ekonomickú nezávislosť Argentíny. Tento cieľ začal plniť postupným zoštátňovaním zahraničného kapitálu, hlavnou snahou bolo zbaviť sa britského a severoamerického vplyvu.[111] V tom istom roku bola vytvorená obchodná letecká flotila. Argentínska vláda zoštátnila centrálnu banku a vytvorila *Instituto Argentino de Promoción de Intercambio* (IAPI– Argentínsky inštitút podpory výmeny). Týmto krokom získala kontrolu nad importom a exportom, úverovým systémom, či typom valút. Nasledovalo zoštátnenie verejných služieb, režim získal železnice, vyvlastnil niektoré poľnohospodárske stroje zo súkromného vlastníctva a rozdelil zahraničný dlh. Ďalšími opatreniami boli kúpa telefónnej spoločnosti (Unión Telefónica) od severoamerických vlastníkov, či vytvorenie plynovej štátnej spoločnosti.

[110] Robert O. Paxton, *The anatomy of fascism* (Londýn: Penguin, 2005), 194.
[111] Félix Luna, *Argentina de Perón a Lanusse, 1943-1973* (Buenos Aires: Planeta Argentina, 1972), 46-49.

V Taliansku sa aj v ekonomickej oblasti riadili princípom „štátne záujmy majú prednosť pred záujmami jednotlivca“. Obdobie veľkej nezamestnanosti režim riešil odstraňovaním žien z pracovného trhu, tie boli zamestnané v priemysle, či v iných fabrikách pre nedostatok pracovnej sily počas prvej svetovej vojny. Po návrate veteránov však tieto ženy predstavovali pre vládu problém, na pracovnom trhu nebolo dosť pracovných miest a tak pracujúce ženy pre zlé platové podmienky a iné formy diskriminácie boli nútené svoje zamestnania opustiť. Argentína sa k otázke zamestnanosti žien postavila opačne, počas Perónovej vlády bolo zaznamenané značné zlepšenie pracovných podmienok žien. Tá istá mzda za tú istú prácu, bola jedným z hlavných cieľov režimu, ktorý sa snažil podporovať ekonomickú nezávislosť žien.[112]

V ekonomickej oblasti možno nájsť medzi Talianskom a Argentínou niekoľko podobností, no tiež badať mnoho rozdielov. Kým fašisti sa negatívne ohradili voči myšlienke sociálneho štátu,[113] v Argentíne sa doktrína *justicialismo* uplatňovala vo všetkých sektoroch, aj v ekonomike. Kapitál mal byť teda využitý v prospech sociálnej ekonomiky a sociálneho štátu.[114] Perón počas rokov 1946-1955 predstavil dva päťročné plány ekonomiky (primer Plan Quinquenal, segundo Plan Quinquenal), ktoré boli okrem iného zamerané aj na sociálnu pomoc obyvateľstvu a pracujúcim ľuďom v podobe dôchodkov, plateného voľna, odstupného po rozviazaní pracovného pomeru.[115] Štát tiež investoval do sektoru školstva a zdravotnej starostlivosti, čo výrazne zdvihlo životnú úroveň Argentínčanov.[116] Na sociálnu situáciu Talianov, však takýto dôraz kladený nebol, preto v období 1922-1943 nemožno hovoriť o zásadnejších pokrokoch v tejto oblasti.

3.1.2 Vodca

Vodcovské postavenie Peróna a Mussoliniho bolo veľmi podobné. Perón, podobne ako Mussolini, bol skvelým rečníkom, mnohými autormi opisovaný ako veľmi živý optimista, plný neobyčajných myšlienok.[117] Obaja vodcovia oplývali veľkou charizmou, spájal ich tiež

[112] Nancy Caro Hollander, „Si Evita viviera“, *Latin American Perspectives* 1(3) (1974): 45-46.
[113] „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932)“, World Future Fund, stiahnuté 24.1.2018, http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .
[114] „Movimiento Peronista (Consejo Superior) – Las 20 verdades peronistas“, El Historiador, stiahnuté 20.3.2018, https://www.elhistoriador.com.ar/movimiento-peronista-consejo-superior-las-20-verdades-peronistas/
[115] José Luis Romero, *Breve historia de la Argentina* (Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 2014), 154.
[116] Felipe Pigna, *Los mitos de la historia argentina* (Buenos Aires: Grupo planeta, 2011), 122.
[117] Félix Luna, *Argentina de Perón a Lanusse, 1943-1973* (Buenos Aires: Planeta Argentina, 1972), 41.

aj ich priamy vzťah k masám. Vedeli ako si ich podmaniť, zapôsobiť na ich city a emócie. Spájal ich aj podobný vášnivý prejav, ktorým dokázali na masy zapôsobiť. Perón však po svojom nástupe do prezidentského úradu túto rétoriku opustil, jeho prejavy boli isté a pokojné, snažil sa vysvetliť svoje myšlienky jednoduchou formou, ako keď sa otec prihovára svojím deťom.[118] Perón a Mussolini mali to isté postavenie dokázali vytvoriť kult osobnosti, prezentovali sa ako neomylní vodcovia.

Pre perónizmus je typický jeden nezvyčajný jav, ktorý sa vymyká nielen fašistickým štandardom, ale znamenal aj precedens na latinskoamerickej, dokonca aj svetovej politickej scéne.[119] Argentínska prvá dáma, Eva Perón, ľudom láskyplne nazývaná Evita, získala na svoju dobu veľmi významné postavenie. Perón na ňu delegoval osobné stretnutia s robotníkmi a pracujúcimi, dokonca prednášala prejavy v jeho mene, týmto spôsobom na ňu preniesol časť svojho vodcovstva.[120] Pri mnohých prejavoch sama seba označila za „most lásky medzi Perónom a ľudom“[121]. Okrem toho bola prezidentkou novej politickej strany Partido Peronista Femenino (Ženská perónistická strana – PPF) a tiež Nadácie Eva Perón, ktorá mala na starosti sociálnu pomoc. Evitine vodcovské schopnosti sa rozvíjali postupne, na rozdiel od Peróna, ktorý bol hneď od začiatku nespochybniteľnou autoritou, si ona svoje vodcovské postavenie musela vybudovať. Perón si svoju pozíciu vodcu začal budovať ešte pred nástupom do prezidentského kresla, už od roku 1943 počas svojho pôsobenia na Ministerstve práce a sociálneho zabezpečenia si začal budovať dobré vzťahy s vodcami odborov vďaka svojmu sociálnemu cíteniu a vďaka zlepšeniu pracovných podmienok robotníkov. Perónov úspech spočíval v tom, že dokázal začleniť do politiky aj skupiny doposiaľ marginalizované.[122] Vďaka dobre zacielenej propagande, ich vodcovským schopnostiam a charizme sa stali „vládnucim párom“.[123] Z dôvodu tejto jedinečnosti je potrebné túto dvojicu skúmať vždy dohromady.[124]

Evitino postavenie bolo na tú dobu veľmi nezvyčajné a prudko kontrastovalo s postavením Mussoliniho manželky, Rachele Mussolini, ktorá celý svoj život prežila

[118] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita“, *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 39.
[119] Stanley G. Payne, *A history of fascism 1914-1945*. (Lomdýn: Routledge, 2001), 349.
[120] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita“, *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 35.
[121] Ibid. 41.
[122] Carolina Barry, „Peronismo y matrimonios gobernantes“, *Iberoamérica* 1 (2011): 87.
[123] Ibid. 74.
[124] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita“, *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 29.

v ústraní, v *duceho* tieni.[125] Pretože jedným z typických znakov fašizmu je jeho veľmi silný patriarchálny charakter, ktorý odsúva ženy na druhú koľaj, prezentuje ich ako manželky a matky, ktorých úlohou je starostlivosť o domácnosť a rodinu.

Evitina taktika budovania vzťahu s masami robotníkov spočívala v tom, že sa stavala do pozície „slabej", „krehkej" ženy z ľudu, aj napriek moci, ktorú sústreďovala vo svojich rukách. Vždy zdôrazňovala, že za všetko čím je, vďačí Perónovi. Predtým ako spoznala Peróna sa usilovala o kariéru herečky a o politiku nejavila žiaden záujem. Ako nemanželské dieťa z chudobnej rodiny nemala jednoduchý život, preto sa rozhodla, podobne ako mnoho iných chudobných ľudí, odísť do hlavného mesta za lepšími príležitosťami. Práve jej neľahký život bol spojujúcim faktorom medzi ňou a pracujúcimi masami.

Vo fašistickom Taliansku bol používaný slogan „Mussolini má vždy pravdu", aj Argentíne mali podobné alternatívy. Perón bol nazývaný „hrdinom"[126], „osloboditeľom republiky", či slovom „môj generál"[127], ako ho často oslovovala prvá dáma vo svojich prejavoch. Evite bol zas udelený titul *Líder Espiritual de la Nación* (Spirituálna vodkyňa národa). On bol označovaný za „otca", ona za „matku národa", spolu za „otca a matku *descamisados*"[128]. Aj keď sa štýl, ktorým prednášali svoje prejavy a štýl ich verejného vystupovania značne líšia, spolu tvorili harmonický celok.

Eva prebrala rétoriku, ktorá bola Perónovi vlastná ešte pred zvolením do prezidentského kresla. Typických bolo niekoľko motívov, ktoré boli v jej prejavoch stále prítomné, ako napríklad motív sebaobetovania pre dobro sociálnej spravodlivosti, za *descamisados*. Jej prejavy boli plné vášne, zlosti, snažila sa zapôsobiť na city publika. Na rozdiel od Peróna, Evita mala veľmi temperamentnú povahu, prechovávala veľkú zatrpknutosť voči bohatým,[129] ktorí boli podľa nej „egoistickými zapredancami"[130].

Podobne ako Mussolini, aj Perón sa bál o to, že by ho niekto mohol nahradiť, preto si

---

[125] Nancy Caro Hollander, „Si Evita viviera", *Latin American Perspectives* 1(3) (1974): 44.
Evitino nezvyčajne vplyvné postavenie by sme mohli tiež porovnať s postavením prvých dám v krajinách, ktoré sú mnohými autormi radené do kategórie fašistických režimov. Napríklad v nacistickom Nemecku (1933-1945) bol vzťah Evy Braun s Hitlerom prísne utajovaný, verejnosť ani netušila o jej existencii. Carmen Polo vo fracistickom Španielsku (1939-1975) síce zastávala postavenie prvej dámy, ale celý život prežila v tieni svojho manžela, generála Francisca Franca.
[126] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita", *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 32.
[127] „1º de Mayo de 1951 Día del Trabajador – Plaza de Mayo", Peronismo en Verdad, stiahnuté 29.4.2018, http://www.peronismoenverdad.com.ar/discursos/discursos-de-evita/discurso-7/
[128] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita", *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 44.
[129] Nancy Caro Hollander, „Si Evita viviera", *Latin American Perspectives* 1(3) (1974): 53.
[130] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita", *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 39.

svoju pozíciu pevne zabezpečil tým, že sa prvá dáma stala jeho pravou rukou. Keďže sa ona ujala mnohých dôležitých článkov agendy, Perón eliminoval možnosť, že by ho niekto z jeho najbližších pracovníkov mohol nahradiť.

Všetkým trom lídrom treba uznať neobyčajne silný, priam božský kult osobnosti, ktorý okolo seba dokázali vytvoriť. Mussoliniho kult osobnosti už v dnešnej dobe nevzbudzuje toľko vášní a obdivu ako v období fašistického Talianska, no ani takú veľkú mieru odsúdenia ako v povojnovom období.[131] Evita je naopak doteraz najvyzdvihovanejšou ženou v latinskoamerickej politike.[132] Perónov kult osobnosti bol dokonca tak silný, že dokázal prežiť aj takmer 20 rokov[133] núteného exilu, do ktorého bol Perón nútený uchýliť sa po prevrate v roku 1955.[134] Dokonca až do dnešných čias je Perón považovaný za jedného z najváženejších argentínskych prezidentov a mnoho politikov sa snaží pokračovať v jeho šľapajach.

3.1.3 Demokracia

Demokracia je vo fašizme kritizovaným systémom. Jej najväčšou prekážkou je práve jej nevypočítateľná povaha. Fašisti odmietali ideu, že by čísla mohli rozhodovať o osude spoločnosti.[135] Medzi vnímaním demokracie vo fašistickom Taliansku a v perónistickej Argentíne možno už od začiatku badať značné rozdiely. Perón charakterizoval skutočnú demokraciu takto: „Skutočná demokracia je tá, kde vláda robí to, čo žiada ľud a chráni jediný záujem, záujem ľudu.“.[136] Mussolini naopak demokraciu otvorene kritizoval, videl ju ako pre národ nebezpečný fenomén: „Demokracia je režimom bez kráľa zamoreným mnohými kráľmi, ktorí sú niekedy tyranskejší a ničivejší ako jeden tyran.“[137].

Zásadným rozdielom je ich nástup k moci. Mussolini sa stal premiérom po tom, čo v októbri 1922 uskutočnil pochod na Rím. Perónovi, na rozdiel od Mussoliniho, do

[131] To je zapríčinené tým, že taliansky historik Renzo de Felice v 80.-tých rokoch minulého storočia otvoril politickú debatu o mieste fašizmu a anti-fašizmu v talianskej spoločnosti.
[132] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita“, *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 29-30.
[133] Perón sa v 70.-tých rokoch 20. storočia opäť vrátil na argentínsku politickú scénu. V roku 1973 zvíťazil v prezidentských voľbách a stal sa tak v tretíkrát v poradí argentínskym prezidentom.
[134] Marysa Navarro, „El liderazgo carismático de Evita“, *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer* 5 (2000): 42.
[135] „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932)“, World Future Fund, stiahnuté 24.1.2018, http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .
[136] „Movimiento Peronista (Consejo Superior) – Las 20 verdades peronistas“, El Historiador, stiahnuté 20.3.2018, https://www.elhistoriador.com.ar/movimiento-peronista-consejo-superior-las-20-verdades-peronistas/
[137] „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932)“, World Future Fund, stiahnuté 24.1.2018, http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .

prezidentského kresla dopomohli masy a ich volebná podpora vo voľbách v roku 1946. Mussoliniho cieľom bolo sústrediť všetku moc vo svojich rukách, preto obmedzil všetky prekážky, ktoré by mu v tom mohli brániť a naopak rozhodol sa ponechať tie demokratické princípy, ktoré bolo možné využiť. V Taliansku bol zavedený režim jednej strany, fašistická strana tak získala kontrolu nad všetkými oblasťami ľudského života. Ten istý princíp bol navrhovaný aj v Argentíne, napriek mnohým snahám nikdy nebol naplno uskutočnený a vždy bol tolerovaný značný stupeň pluralizmu.[138] Perónistom vždy konkurovali demokrati, radikáli, komunisti a socialisti.[139] Hoci bol parlament v Argentíne zachovaný, bol absolútne podriadený Perónovi, ten taliansky Mussolini rozpustil.

Ďalším faktorom bolo ženské volebné právo, vo fašistickom Taliansku bola ženám účasť na politickom živote upieraná. Argentínske ženy získali právo voliť a právo byť volené v roku 1947, k urnám tak išli historicky po prvýkrát v roku 1951 pri príležitosti prezidentských volieb. Pre Perónov režim to bol značne riskantný krok, keďže k voľbám bolo pripustených takmer 50% nepredvídateľnej populácie. Je však potrebné zdôrazniť, že okolnosti (ne)zavedenia ženského volebného práva sú do istej miery ovplyvnené aj rozdielnym časovým obdobím oboch režimov.

V roku 1949 prijali v Argentíne novú ústavu, pribudlo v nej niekoľko článkov zameraných na zlepšenie životných a pracovných podmienok pracujúcej vrstvy, mnoho sociálnych a ekonomických výhod. Pribudol tiež článok o opätovnom znovuzvolení do prezidentského úradu. Kritickí autori si tento krok vysvetľujú ako snahu o absolútne prebratie moci a nastolenie diktatúry. Napriek týmto dohadom nebola pevná diktatúra Perónom nikdy zavedená.[140]

Fašistická rétorika sa proti demokracii striktne vymedzovala, Perónov vzťah voči demokracii bol však viditeľne ambivalentný. Na jednej strane si zakladal na ľudovej podpore, voľbách, rovnom volebnom práve pre všetkých Argentínčanov bez ohľadu na pohlavie. Na strane druhej však možno badať mnoho autoritatívnych prvkov, ktoré stotožňujú perónizmus s diktatúrou. Perón prebral mechanizmy cenzúry, represie voči opozícii a tiež mnoho ďalších opatrení, ktoré boli vo fašistickom Taliansku bežnou praxou. Opoziční lídri boli zastrašovaní, uväznení, v najhorších prípadoch dokonca eliminovaní.

V argentínskej (ale aj svetovej) akademickej obci je už niekoľko desaťročí prítomná

[138] Stanley G. Payne, *A history of fascism 1914-1945*. (Lomdýn: Routledge, 2001), 348.
[139] Oscar Aelo, „El partido Peronista argentino: diseños organizativos y prácticas políticas (1947-1955)“, *Topoi (Rio J.)* 17(33) (2016): 603.
[140] Stanley G. Payne, *A history of fascism 1914-1945*. (Lomdýn: Routledge, 2001), 348.

debata o Perónovom vzťahu k demokracii. Jednou z posledných udalostí, ktorá opätovane otvorila túto debatu bolo odvysielanie kapitoly amerického humorného seriálu Simpsonovci, v ktorom bol Juan Domingo Perón nazvaný diktátorom.[141] Táto polemická časť bola v Argentíne dokonca cenzurovaná.

3.1.4 Elity

Tarchi definuje, že vo fašistickom ponímaní sú elity „spirituálnou aristokraciou, ktorá kontroluje ľudí a riadi ich tak, aby si plnili svoje povinnosti“[142]. Argentína na začiatku dvadsiateho storočia silne elitárskym a konzervatívnym štátom, ktorému vládla oligarchia. Po nástupe Peróna k moci sa však táto situácia začína meniť, do politiky boli začlenené masy pracujúcich. Režim sa proti elitám ostro vyhranil, označil ich za nepriateľov národa, za nepriateľov čestných a pracujúcich ľudí.

Eva Perón vyslovila v jednom zo svojich prejavoch túto myšlienku: „Nemyslím si, že existuje nejaký „oligarcha“, ktorý koná dobro, také niečo je veľmi nepravdepodobné a keď sa tak náhodou stane, určite je to neúmyselné. Takémuto „oligarchovi“ je potrebné oznámiť, že sa mení na perónistu.“[143] Na základe tohto výroku je možné bližšie analyzovať postoj perónizmu voči elitám. Prejavy Evity a Peróna boli venované pracujúcim ľuďom, ktorí približne až do roku 1946 nemali možnosť podieľať sa na politike svojej krajiny. Tento fakt bol využitý perónistickou propagandou, režim sa snažil ľud presvedčiť, že za všetkým zlým, čo sa v krajine, či v ich životoch deje stoja elity. Tento obraz bol umocňovaný mnohými spôsobmi, v roku 1947 napríklad vyšla skladba *A los oligarcas* (preklad: Oligarchom)[144], ktorá bola súhrnom takmer všetkých perónistických názorov voči elitám. Oligarcha bol zobrazený ako anti-národný, necitlivý človek, ktorý nikdy nepracoval a nadobudol svoje bohatstvo vykorisťovaním pracujúcich ľudí. Perón bol naopak zobrazený ako spasiteľ národa, ktorý ochráni Argentínčanov pred nespravodlivosťou a vykorisťovaním.

Hlavným nepriateľom národa sa teda stala veľkostatkárska elita, ktorá aj napriek tomu, že nebola tou najvplyvnejšou elitou[145] zostávala v povedomí ľudí prototypom

---

[141] YOUTUBE (2015). *Los Simpsons – mencion de Juan Domingo Peron „el dictador“.* Youtube [online]. 2015. [cit. 2018-04-28] Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=oKG6OgMjEkU .

[142] Marco Tarchi, *Italia populista. Dal qualunquismo a Beppe Grillo* (Bologna: Il Molino, 2015), 125.

[143] „Pensamientos“, Historia del Peronismo, stiahnuté 27.4.2018, http://historiadelperonismo.com/pensamientos/

[144] YOUTUBE (2017). *Alberto Marino &Antonio Tormo – A LOS OLIGARCAS (1947) Lyrics animate.* Youtube [online]. 2017. [cit. 2018-04-28] Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=McEAZm-I-io

[145] Vďaka industrializácii sa v Argentíne v prvej polovici storočia výrazne posilnilo postavenie priemyselníkov, stali sa najvplyvnejšou elitou. Tradičným nepriateľom pre pracujúci ľud boli však už niekoľko

vykorisťovateľskej elity.[146] Perónizmu sa podarilo odsunúť tradičnú oligarchiu na okraj spoločnosti, pre príslušníkov elít bolo stále ťažšie stať sa súčasťou politického života.[147] Kontrastom týchto elít bol skromný pracujúci človek, perónista. Perón a Evita vytvorili medzi týmito dvoma skupinami pomyselnú priepasť. Bolo zvykom, že prvá dáma vo svojich prejavoch spomínala na svoj neľahký život pre svoj nízky pôvod. Tým sa jej podarilo osloviť veľkú časť verejnosti. Ľud sa s ňou identifikoval, videl v nej ženu, ktorá sa podobne ako oni musela životom „pretĺkať". Podľa režimu boli pôvodcom všetkého zla bohatí, ktorých cieľom je nahromadiť si čo najväčšie bohatstvo a sú schopní pre to urobiť čokoľvek, dokonca aj zapredať vlastnú krajinu. Perónizmus naopak zosobňoval ľudovú stránku Argentíny, idealizovanú a zároveň drsnú ako ľud samotný.[148]

V Taliansku bola situácia úplne opačná, Mussoliniho režim bol dokonca elitami podporovaný. Fašisti sa preto nesnažili o zlepšenie sociálnych podmienok nižších vrstiev. Elity zo zištných dôvodov spolupracovali s režimom, profitovali z neho hlavne veľkostatkári, ktorí vlastnili veľký kapitál vo forme pôdy. Súhrnne možno toto obdobie opísať ako obdobie keď bohatí bohatli a chudobní chudobneli. Zlepšenie situácie pocítila stredná trieda, vo všeobecnosti ľudia zamestnaní v štátnej správe. Pre nižšiu triedu sa však situácia nezlepšila.

3.2 Súhrnné porovnanie

Pri výskume štyroch vybraných kritérií bolo poukázané na zásadné podobnosti, ale aj rozdiely medzi fašizmom a perónizmom. V nasledujúcej tabuľke sú zhrnuté všetky hlavné znaky skúmaných kritérií. Tarchi vo svojej knihe spomína deväť kritérií, pre potreby svojej práce som sa rozhodla pracovať len so štyrmi z nich (ekonomická politika, vzťah k demokracii a elitám a vodcovský princíp). Tieto štyri kritériá som si vybrala, pretože sa domnievam, že na nich možno najlepšie a najdôveryhodnejšie skúmať fašistickú politickú prax, ostatné Tarchiho kritériá sa týkajú skôr teoretických konceptov.

storočí veľkostatkári. Aj v 40.-tých rokoch 20. storočia boli veľkostatkári považovaní za tradičných reprezentantov elity. Perón tento fakt využil a vo svojej rétorike naďalej staval do úlohy nepriateľa veľkostatkárov.

[146] „Brevísima historia de las elites argentinas", Página 12, stiahnuté 28.4.2018, https://www.pagina12.com.ar/diario/dialogos/21-145015-2010-05-03.html

[147] Ibid.

[148] „Las culpas de las élites de Argentina", El País, stiahnuté 27.4.2018, https://elpais.com/diario/2010/11/20/opinion/1290207613_850215.html

	Fašizmus	Peronizmus
Vodca	Charizmatický vodca	Charizmatický pár
Ekonomická politika	Korporativizmus	*Justicialismo* s prvkami korporativizmu
Vzťah k demokracii	Odmietanie demokracie	Ambivalentný
Elity	Profitujú z režimu	Nepriateľ národa

Ako píše Marcos Aguinis: „Perón sa inšpiroval Mussolinim, nielen jeho myšlienkami, ale aj organizáciou, prejavmi, cenzúrou, sociálnou pomocou, scénografiou, propagandou, politickou represiou.“[149]. Aguinis charakterizuje Perónov režim ako fašistický. Osobne sa však domnievam, že aj napriek tomu, že sa Perón v niektorých aspektoch inšpiroval, neznamená to, že perónizmus je fašistickým režimom. Naopak, bližší výskum vybraných kritérií dokázal, že medzi Mussolinim a Perónom existuje niekoľko dôležitých rozdielov.

Obaja politici boli charizmatickými osobnosťami, v Argentíne je však potrebné hovoriť o „charizmatickom páre“, Perónovi a Evite. Postava Evity ako vplyvnej ženy, navyše politicky angažovanej, značne narúša stereotypy patriarchálnej spoločnosti typické pre fašizmus. Najviac podobností je možné pozorovať jednoznačne v oblasti ekonomiky. Perón sa po Mussoliniho vzore snažil o implementáciu korporativizmu do ekonomického systému Argentíny. Cieľom, podobne ako v Taliansku, bolo zabezpečiť ekonomickú nezávislosť krajiny. V argentínskej politike však tzv. „tretia cesta“ spočívala v *justicialisme*, doktríne o sociálnej spravodlivosti, ktorá bola zameraná na pomoc nižšej robotníckej triede a zlepšenie pracovných, ale aj životných podmienok obyvateľov. Mussolini a Perón sa značne líšili svojim prístupom k demokracii. Fašizmus demokraciu zatracuje, v Taliansku je počas Mussoliniho pôsobenia ťažké hovoriť o nejakom type demokracie. Perónov vzťah k demokracii možno hodnotiť ako ambivalentný, na jednej strane sa zaslúžil napríklad aj o rozšírenie volebného práva pre ženy, na strane druhej však zaviedol cenzúru tlače a represívne prostriedky voči opozícii. Rozpor nastáva aj vo vnímaní elít, talianski veľkostatkári z fašizmu profitovali, argentínske ekonomické elity zas boli označené za „nepriateľov národa“, „zapredancov“ a „vlastizradcov“.

Na základe zásadných rozdielov, ktoré sú badateľné medzi politikou Benita Mussoliniho a Juana Dominga Peróna sa domnievam, že Perónov režim nemôže byť označený za

[149] Marcos Aguinis, *El atroz encanto de ser argentinos* (Buenos Aires: Grupo Editorial Planeta S.A.I.C., 2001), 114.

fašistický. Aj napriek jeho evidentnej inšpirácii talianskym fašizmom, konečná realizácia politiky perónizmu nekorešponduje s tou, ktorá je pre fašizmus typická. Perón vo svojej politike nespochybniteľne využíval mnohé nedemokratické, autoritatívne prostriedky. Jeho politická prax však z neho tvorí jedinečnú politický systém, perónizmus.

Záver

V tejto bakalárskej práci som sa snažila analyzovať vplyvy talianskeho fašizmu na perónizmus v Argentíne. Niektorí autori a kritici označujú perónizmus za fašistický, domnievajú sa, že Perón sa vo svojej politickej praxi inšpiroval talianskym fašizmom medzivojnového obdobia. Preto predmetom mojej práce bolo skúmať, do akej miery bola politika Juana Dominga Peróna ovplyvnená politickou praxou Benita Mussoliniho. Na základe vopred vytýčených kritérií, ktoré vo svojej knihe *Italia populista. Dal qualunquismo a Beppe Grillo* určil taliansky politický vedec Marco Tarchi. Bližšou analýzou politickej praxe oboch politikov som sa snažila nájsť podobnosti, ale aj rozdiely, ktoré by dokázali potvrdiť, či vyvrátiť tézu, ktorú mnohí autori zastávajú a to, či perónizmus bol alebo nebol fašistickým režimom, ovplyvnený vzorom Talianska počas vlády Benita Mussoliniho.

Vo svojej analýze som sa bližšie venovala štyrom kritériám: vzťahom režimov k elitám, ekonomickej politike, vodcovskému princípu a vzťahom režimov k demokracii. Skúmaním podobností a rozdielov oboch režimov som dospela k záveru, že aj napriek tomu, že bol perónizmus do značenej miery ovplyvnený myšlienkami, aj politickou praxou fašizmu, nemožno ho označiť za fašistický. Perónizmus a taliansky fašizmus zdieľajú niekoľko spoločných znakov, ale aj zásadných rozdielov.

Vodcovský princíp je jedným zo základov fašistických režimov. Je postavený na silnej charizmatickej postave vodcu, akým bol napríklad Mussolini. Perón bol tiež veľmi charizmatickou osobnosťou, perónizmus je však netypickým príkladom z dôvodu výnimočného postavenia prvej dámy. Eva Perón (ľudom nazývaná aj Evita) sa po Perónovom boku stala charizmatickou vedúcou osobnosťou, dokonca na seba prebrala časť Perónovej politickej agendy, prednášala prejavy, stretávala sa s vodcami odborov, venovala sa vlastným aktivitám, ktorými bola napríklad jej nadácia zameraná na sociálnu pomoc, Fundación Eva Perón, či novovzniknutej ženskej politickej strane, Partido Peronista Femenino. Toto postavenie prvej dámy bolo v silnom kontraste s tradičnými hodnotami fašizmu, ktorý bol založený na patriarchálnej spoločnosti, kde úlohou ženy bola starostlivosť o rodinu a domácnosť. V perónizme sa teda namiesto tradičnej postavy charizmatického vodcu, objavuje nový precedens „charizmatického páru“.

Ďalším zásadným rozdielom bol prístup oboch lídrov k demokracii. Už pri analýze ich nástupu k moci možno badať prvé náznaky ich vzťahu k demokratickým inštitúciám, kým Perón sa stáva prezidentom po víťazstve vo voľbách roku 1946, Mussolini v roku 1922 uskutoční pochod na Rím, ktorým preberie vládu v Taliansku. Fašisti sú zásadnými

odporcami demokratických ideí a inštitúcií, to sa prejavilo zrušením takmer všetkých demokratických prostriedkov. Vzťah perónizmu k demokracii možno označiť za ambivalentný, takmer všetky demokratické prostriedky boli v Argentíne zachované, napriek tomu si však Perón dokázal vybudovať totálnu kontrolu nad štátom. K potlačeniu odporcov boli využívané v oboch krajinách prostriedky represie, ktoré spočívali v najlepšom prípade uväznením, v najhoršom fyzickou likvidáciou. Bežnou praxou bola aj cenzúra kritickej tlače.

Ekonomická politika Argentíny bola v mnohých smeroch inšpirovaná tou talianskou (napr. existencia syndikátov), špecifikom perónizmu však bola doktrína *justicialismo*, založená na sociálnej spravodlivosti pre znevýhodnené triedy, ktorými bola robotnícka trieda. Z perónizmu značne profitovala robotnícka trieda, ktorej pracovné, ale aj životné podmienky sa zlepšili. V Taliansku sa zlepšenie životných podmienok týkalo hlavne strednej vrstvy, sociálnymi reformami sa režim nezaoberal. Spoločným znakom ekonomickej politiky bola tiež snaha oboch lídrov zabezpečiť ekonomickú nezávislosť svojich krajín od svetového ekonomického systému.

Vzťah režimu k elitám bol v Argentíne a Taliansku bol úplne rozdielny. Perónizmus z ekonomických elít spravil štátneho nepriateľa. Motív elity sa objavoval často v príhovoroch Juana Dominga Peróna, najmä však Evity, ktorej skromný pôvod a ťažký život umožnili lepšiu identifikáciu s nemajetnými masami robotníkov. Príslušníci elít boli označovaní za egoistických vlastizradcov, ktorí sa snažia len o vlastný zisk a ten si zabezpečujú zdieraním pracujúceho ľudu, ktorý je naopak stelesnením všetkého dobra a cností. Prístup v Mussoliniho Taliansku bol v tejto oblasti úplne odlišný. Elita sa mohla aj naďalej tešiť všetkým privilégiám, ako tomu bolo aj pred nástupom Mussoliniho k moci. Obzvlášť protežovaná bola najmä poľnohospodárska elita, ktorá s režimom úzko spolupracovala.

Je evidentné, že Juan Domingo Perón sa vo svojej politike inšpiroval v mnohých aspektoch Mussoliniho fašistickým Talianskom. Pri skúmaní vytýčených kritérií som sa však okrem spoločných znakov stretla aj s veľmi zásadnými rozdielmi medzi režimami. Domnievam sa, že aj napriek mnohým spoločným znakom a evidentnej inšpirácii fašizmom, perónizmus nemôže byť označený za fašistický režim. Kombinácia niekoľkých faktorov ako je napríklad fenomén „charizmatického páru“, ambivalentný vzťah perónizmu k demokracii, ekonomická politika zameraná na sociálnu pomoc dovtedy marginalizovanej robotníckej triede a negatívny vzťah k elitám z neho robia unikátny typ politického režimu.

Summary

This paper is focused on the analysis of the influences of Italian fascism on Peronism in Argentina. Some authors and critics describe Peronism as fascist, and they believe that Perón was inspired by the Italian fascism of the inter-war period in his political practice. For that reason, my work analyzes the extent to which the politics of Juana Domingo Perón were influenced by the political practice of Benito Mussolini. In my analysis, I focused more on four criteria: the relationship of regimes to elites, democracy, economic policy, and the leadership principle. By examining the similarities and differences of both regimes, I conclude that, even though Peronism has been influenced to a considerable extent by ideas, and by the political practice of fascism, it cannot be described as fascist. Peronism and Italian fascism share several common features, but also fundamental differences. I claim that, despite many common features and obvious inspiration from fascism, Peronism cannot be described as a fascist regime. The combination of several factors, such as the phenomenon of the "charismatic couple", the ambivalent relationship of Peronism to democracy, the economic policy aimed at social assistance to the marginalized labor class, and the negative relationship to the elites make it a unique type of political regime.

Použitá literatura

A – Neperiodická literatura:

- Aguinis, Marcos. 2001. *El atroz encanto de ser argentinos.* Buenos Aires: Grupo Editorial Planeta S.A.I.C.
- Bankowicz, Marek. 2002. *Demokraté a diktátoři: [političtí vůdci současného světa].* Praha: Eurolex Bohemia.
- Blankstein, George. 1953. *Perón´s Argentina.* Chicago: Chicago University Press.
- Dvořáková, Vladimíra, Radek Buben a Jan Němec. 2012. *¡Que el pueblo mande!: levicové vlády, populismus a změny režimu v Latinské Americe.* Praha: Sociologické nakladatelství (SLON).
- Heywood, Andrew. 2003. *Political ideologies: an introduction.* Basingstoke: Palgrave.
- Kapras, Jan. 1939. *Fašismus*. Praha: L. Mazáč.
- Katuninec, Milan. 2010. *Fašizmus, národný socializmus a komunizmus: k ideovým zdrojom, praxi a možným rizikám návratu totalitarizmu.* Bratislava: Veda.
- Luna, Félix. 1972. *Argentina de Perón a Lanusse, 1943-1973.* Buenos Aires: Planeta Argentina.
- Martínez, Nelson. 1987. *Juan Domingo Peron.* Madrid: Historia 16.
- Mende, Raúl A. 1951. *El Justicialismo: doctrina y realidad peronista.* Buenos Aires: Guillermo Kraft.
- Nolte, Ernst. 1966. *Three faces of fascism: Action française - italian fascism - national socialism.* New York: Holt, Rinehart and Winston.
- Nolte, Ernst. 1999. *Fašismus ve své epoše.* Praha: Argo. Historické myšlení.
- O'Sullivan, Noël. 2002. *Fašismus*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, Politika a společnost.
- Paxton, Robert O. 2005. *The anatomy of fascism.* London: Penguin.
- Payne, Stanley G. 2001. *A history of facism 1914-1945.* London: Routledge.
- Perón, Juan Domingo. 1947. *Doctrina peronista. Filosófica, política, social.* Buenos Aires: Editorial Fidelius.
- Pigna, Felipe. 2011. *Los mitos de la historia argentina.* Buenos Aires: Grupo Planeta.
- Potash, Robert A. 1994. *El ejército y la política en la Argentina, 1945-1962: de Perón a Frondizi.* Buenos Aires: Editorial Sudamericana.

- Riley, Dylan J. 2010. *The civic foundations of fascism in Europe: Italy, Spain, and Romania, 1870-1945*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Romero, José Luis. 2014. *Breve historia de la Argentina.* Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica.
- Seoane, María. 2004. *Argentina: El Siglo del Progreso y la Oscuridad (1900 - 2003).* Buenos Aires: Crítica. Letras de Crítica.
- Tarchi, Marco. 2015. *Italia populista. Dal qualunquismo a Beppe Grillo.* Bologna: Il Molino.

B – Internetové zdroje

- American Blackshirts. 2015. „Fascist Decalogue.“ Stiahnuté 10.4.2018 https://www.americanblackshirts.com/single-post/2015/07/18/Fascist-Decalogue .
- El Historiador. „Movimiento Peronista (Consejo Superior) – Las 20 verdades peronistas.“ Stiahnuté 20.3.2018. https://www.elhistoriador.com.ar/movimiento-peronista-consejo-superior-las-20-verdades-peronistas/
- El País. 2010. „Las culpas de las élites de Argentina.“ Stiahnuté 27.4.2018. https://elpais.com/diario/2010/11/20/opinion/1290207613_850215.html
- Forbes. 2016. „Nobody Knows Anything About Fascism.“ Stiahnuté 26.2.2018. https://www.forbes.com/sites/michaelledeen/2016/05/19/nobody-knows-anything-about-fascism/#402bab8d658e
- George Orwell. 2015. „George Orwell. What is Fascism? Tribune – 1944.“ Stiahnuté 21.3.2018. http://orwell.ru/library/articles/As_I_Please/english/efasc .
- Historia del Peronsimo. „Pensamientos.“ Stiahnuté 27.4.2018. http://historiadelperonismo.com/pensamientos/
- Página 12. 2010. „Brevísima historia de las elites argentinas.“ Stiahnuté 28.4.2018. https://www.pagina12.com.ar/diario/dialogos/21-145015-2010-05-03.html .
- Peronismo en Verdad. „1º de Mayo de 1951 Día del Trabajador – Plaza de Mayo.“ Stiahnuté 29.4.2018. http://www.peronismoenverdad.com.ar/discursos/discursos-de-evita/discurso-7/ .
- The Washington Post. 2016. „This is how fascism comes to America.“ Stiahnuté 26.2.2018. https://www.washingtonpost.com/opinions/this-is-how-fascism-comes-to-america/2016/05/17/c4e32c58-1c47-11e6-8c7b-6931e66333e7_story.html?noredirect=on&utm_term=.7e093e0c01f5

- World Future Fund. „The Doctrine of Fascism – Benito Mussolini (1932).“ Stiahnuté 24.1.2018. http://www.worldfuturefund.org/wffmaster/Reading/Germany/mussolini.htm .
- YOUTUBE. 2015. „*Los Simpsons – mencion de Juan Domingo Peron „el dictador“.“* Stiahnuté 28.4.2018. https://www.youtube.com/watch?v=oKG6OgMjEkU .
- YOUTUBE. 2017. „Alberto Marino &Antonio Tormo – A LOS OLIGARCAS (1947) Lyrics animate.“ Stiahnuté 28.4.2018. https://www.youtube.com/watch?v=McEAZm-I-io .

C – Periodické zdroje

- Aelo, Oscar. 2016. „El partido Peronista argentino: diseños organizativos y prácticas políticas (1947-1955).“, *Topoi (Rio J.)* 17(33) : 602 – 625.
- Barry, Carolina. 2011. „Peronismo y matrimonios gobernantes.” *Iberoamérica* 1: 73 – 89.
- Consonni, Manuela. 2006. „A war of memories. De Felice and his Intervista sul Fascismo.“ *Journal of Modern Jewish Studies* 5(1): 43 – 56.
- Doordan, Dennis P. 1997. „In Shadow of the Fasces: Political Design in Fascist Italy.“ *Design Issues* 13: 39 – 52.
- Gentile, Emilio. 1990. „Fascism as Political Religion.“ Journal of Contemporary History 25(2/3): 229 – 251.
- Hollander, Nancy Caro. 1974. „Si Evita Viviera.” *Latin American Perspectives* 1(3): 42 – 57.
- Lewis, Paul H. 1980. „Was Perón a Fascist? An Inquiry into the Nature of Fascism.” *The Journal of Politics* 1: 242 – 256.
- McLynn, Frank J. 1983. „Perón´s Ideology and Its Relations to Political Thougt and Action.” *Review of International Studies* 9(1): 1 – 15.
- Navarro, Marysa. 2000. „El liderazgo carismático de Evita.” *La Aljaba. Segunda Época: revista de estudios de la mujer:* 27 – 46.
- Painter Jr., Borden W. 1990. „Renzo De Felice and his Historiography of Italian Fascism.“ *The American Historical Review* 95(2): 391 – 405.

- Plotkin, Mariano Ben. 1991. „Perón y el peronismo: un ensayo bibliográfico.“ Estudios Interdisciplinarios de América Latina y el Caribe 2(1). Stiahnuté 8.4.2018. http://eial.tau.ac.il/index.php/eial/article/view/1293/1319
- Salas Chavarría, Lidia. 2005. „El Fascismo Italiano: manipulación de la propaganda en el fascismo mediante la utilización de técnicas con alto contenido simbólico asociado al elemento identitario italiano.“ *Revista Costarricense de Trabajo Social* 17: 66 – 78.
- Traverso, Enzo. 2008. „Interpreting Fascism: Mosse, Sternhell and Gentile in Comparative Perspective.“ *Constellations* 15(3): 303 – 319.
- Visser, Romke. 1992. „Fascist Doctrine and the Cult of the Romanita.“ *Journal of Contemporary History* 27(1): 5 – 22.